

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»**

**Інститут електроенергетики
Електротехнічний факультет**

Кафедра перекладу

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню магістр**

**студентки Готто Поліни Станіславівни
академічної групи 035м-23з-1 ЕТФ
спеціальності 035 Філологія
за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад
включно), перша –англійська» на тему: ЛОКАЛІЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ
ШИРОКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АУДИТОРІЇ: ПРОБЛЕМИ СУБТИТУВАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ**

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Доц. Махоніна Н. Г.	90	відмінно	

Рецензент	доц. Нестерова О.Ю.			
------------------	---------------------	--	--	--

Нормоконтролер	Доц. Кабаченко І.Л.	90	відмінно	
-----------------------	---------------------	----	----------	--

Дніпро

2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри перекладу
_____ Висоцька Т.М.
«_____» _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню магістр

студентці Готто П.С. академічної групи 035М-23з-1 ЕТФ

Напряму 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –англійська».

на тему: **ЛОКАЛІЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ ШИРОКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АУДИТОРІЇ: ПРОБЛЕМИ СУБТИТРУВАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ,**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» №1508-с від 22.11.2024.

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	Розглянути особливості локалізації та адаптації медіаконтенту, їхні характерні особливості, типи, історію їхнього розвитку, а також навести та пояснити відповідний термінологічний апарат (субтитрування, дубляж, локалізація, адаптація).	13.10.2024
Розділ 2	Провести аналіз зібраного матеріалу, порівняти субтитрування і дубляж при перекладі 1 сезону «Дому Дракона» українською, виокремити їх недоліки й переваги при адаптації кінофільмів для україномовної аудиторії.	30.11.2024

Завдання видано _____
(підпис керівника)

Махоніна Н.Г.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі: 02.09.2024

Дата подання до екзаменаційної комісії 17.12.24.

Прийнято до виконання _____
(підпис студента)

Готто П.С.
(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 84 с., 65 джерела.

Об'єктом дослідження: процес локалізації англомовних фільмів для широкої української аудиторії.

Предметом дослідження виступають особливості адаптації англомовних фільмів для української аудиторії та виклики, з якими зустрічається субтитрування під час адаптації мовних, культурних, соціальних та інших відмінностей у процесі локалізації фільмів.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі процесу локалізації англомовних фільмів для широкої української аудиторії.

Робота присвячена висвітленню ключових аспектів локалізації, таких як переклад і трансформація діалогів, субтитрування, озвучення, а також адаптація культурних відсилок, гумору та інших специфічних елементів, що можуть бути незрозумілими або чужими для представників інших культур.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу, описовий метод, метод контекстуального аналізу, порівняльний аналіз, аналіз відгуків і рецензій.

У **першому розділі** розглядаються особливості локалізації та адаптації медіаконтенту, їхні характерні особливості, типи, історія розвитку їх як методу перекладу, а також наводиться і пояснюється відповідний термінологічний апарат (субтитрування, дубляж, локалізація, адаптація).

У **другому розділі** проводиться аналіз зібраного матеріалу, порівнюються субтитрування і дубляж як основні види кіноперекладу, виокремлюються їх недоліки й переваги при адаптації кінофільмів для україномовної аудиторії, окреслюються перспективу розвитку субтитрування та локалізації в українському кіноперекладі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання її результатів перекладачами, студіями дубляжу та спеціалістами із субтитрування для підвищення якості локалізації фільмів.

Ключові слова: ЛОКАЛІЗАЦІЯ, АДАПТАЦІЯ, ІНШОМОВНА АВДИТОРІЯ, СУБТИТРИ, ДУБЛЯЖ, АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД.

SUMMARY

Graduation thesis: 84 p., 65 sources.

Object of research: the process of localization of English-language films for a wide Ukrainian audience.

The subject of the study is the peculiarities of adapting English-language films for the Ukrainian audience and the challenges that emerge in subtitling while adapting linguistic, cultural, social and other differences in the process of film localization.

The purpose of the study is to provide a comprehensive analysis of the process of localization of English-language films for a wide Ukrainian audience.

Research methods: theoretical analysis, descriptive method, contextual analysis, comparative analysis, analysis of reviews and feedback.

The work highlights key aspects of localization, such as translation and transformation of dialogues, subtitling, dubbing, and adaptation of cultural references, humour and other specific elements that may be incomprehensible or alien to representatives of other cultures.

The first section discusses the peculiarities of localization and adaptation of media content, their characteristics, types, history of their development as a translation method, and also provides and explains the relevant terminology (subtitling, dubbing, localization, adaptation).

The second section analyses the collected material, compares subtitling and dubbing as the main types of film translation, identifies their disadvantages and advantages in adapting films for the Ukrainian-speaking audience, and outlines the prospects for the development of subtitling and localization.

Keywords: LOCALIZATION, ADAPTATION, FOREIGN-LANGUAGE AUDIENCE, SUBTITLES, DUBBING, AUDIO-VISUAL TRANSLATION.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ КОНТЕНТУ ДЛЯ ШИРОКОЇ АВДИТОРІЇ	73
1.1 Локалізація та адаптація в перекладі: визначення та історія питання.....	10
1.2 Труднощі адаптації та локалізації.....	19
1.3 Особливості адаптації фільмів.....	23
1.4 Важливість адаптації культурних та мовних відмінностей у процесах локалізації та адаптації.....	25
1.5 Критерії успішності при локалізації та адаптації кінофільмів.....	27
1.5.1 Сучасні тенденції в українських локалізаціях кінофільмів.....	29
1.5.2 (Не)успішні українські перекладацькі проекти.....	34
1.5.3. Аналіз чинників впливу на якість адаптації кінофільмів.....	36
Висновки до РОЗДІЛУ 1.....	40
РОЗДІЛ 2 СУБТИТРУВАННЯ ЯК МЕТОД ЛОКАЛІЗАЦІЇ	41
2.1. Субтитрування: дефініція та підходи.....	41
2.2 Аналіз основних принципів субтитрування.....	47
2.3 Вдале субтитрування в українських перекладах кіноматеріалів.....	52
2.4 Субтитрування і дубляж: переваги і вади для українського споживача ...	63
2.5 Пропозиції щодо покращення якості україномовного субтитрування.....	67
2.6 Виклики та перспективи розвитку локалізації відеоконтенту в Україні...	69
Висновки до РОЗДІЛУ 2.....	73
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

З розвитком глобалізації та інформаційних технологій аудиторія інформаційних ресурсів, товарів та послуг істотно розширилась, охоплюючи представників різних країн і культурних традицій. У цьому контексті здатність компаній, медіа та інших комунікаторів створювати зрозумілий, привабливий та релевантний для широкої аудиторії контент стала основою їхньої конкурентоспроможності та ефективності. Також обсяг матеріалів, який поширюється на міжнародних ринках через різноманітні медіаплатформи, постійно збільшується, тому роль правильного перекладу, субтитрування та озвучки також значно зросла, оскільки від них залежить культурна та мовна доступність контенту. Відтак питання адаптації та локалізації контенту набувають особливої важливості у сучасному суспільстві, що й обумовлює **актуальність цього дослідження.**

Об'єктом дослідження є процес локалізації англомовних фільмів для широкої української аудиторії. **Предметом дослідження** виступають особливості адаптації англомовних фільмів для української аудиторії та виклики, з якими зустрічається субтитрування під час адаптації мовних, культурних, соціальних та інших відмінностей у процесі локалізації фільмів.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі процесу локалізації англомовних фільмів для широкої української аудиторії. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки конкретних **завдань:**

- 1) з'ясувати концептуальні відмінності між поняттями «локалізація» та «адаптація» у перекладознавстві;
- 2) виявити та проаналізувати мовні, культурні, соціальні та інші труднощі, що виникають у процесі локалізації фільмів;
- 3) дослідити вплив адаптації на загальну якість фільму та його сприйняття цільовою аудиторією;
- 4) проаналізувати переваги субтитрування у порівнянні з іншими видами кіноперекладу при локалізації фільмів.

5) окреслити перспективи розвитку локалізації кінопродукції на українському медіаринку.

Матеріалом дослідження стали оригінал серіалу «Дім Дракона» (2022, виробництво HBO) та його український переклад (субтитру та дубляж відповідно) студії «Цікава ідея».

Методи дослідження визначені специфікою предмета дослідження і поставленими завданнями. В роботі розглядаються конкретні характерні приклади з двох мов, у власне *описовому* і в *порівняльному* планах. Також застосовувалися: *контент-аналіз* (використовувався для виявлення особливостей перекладу, адаптації культурних відсилок, ідіом, а також специфіку передачі гумору та емоційного забарвлення), *кейс-стаді* (допоміг проаналізувати конкретні стратегії локалізації, які спрацювали або не спрацювали для української аудиторії), *аналіз відгуків та рецензій* (дозволив отримати дані щодо реакції на локалізований контент, якості дубляжу, субтитрування та загальної відповідності адаптованого контенту культурним особливостям аудиторії).

Теоретико-методологічною базою роботи є праці з теорії перекладу, які визначають місце локалізації в дискурсі перекладознавства (С. Басснетт, Н. Гомські, А. Лефевр). В роботах М. Бернал-Меріно, К. Манжирона і Х. Максвел Чендлера детально розглядаються види локалізації, проблеми, з якими можна зіткнутися під час локалізації, та шляхи їх вирішення. А. Ф. Косталес звертається до локалізації відеоігор, аналізує різні стратегії та особливостей локалізації в цьому жанрі, займається питаннями адаптацію гумору в локалізаціях відеоігор. Серед вітчизняних вчених локалізацію як перекладознавчу проблему вивчають А. Міщенко (локалізація в контексті міжкультурної комунікації), Т. Чрділелі та Н. Кожемяченко (лінгвістичні особливості локалізації програмного забезпечення та питання адекватності локалізації), Ю. Онищенко (проблема еквівалентності в теорії локалізації, труднощі українських перекладів у сфері програмного забезпечення), Л.С. Головащенко та М.Ю. Лимар (відтворення лексичних одиниць з мови оригіналу мовою перекладу при локалізації відеоігор). Утім, ґрунтовний перекладознавчий аналіз локалізації відеоконтенту здатен доповнити існуючі дослідження та розширити уявлення про

особливості локалізації в різних жанрах. Також корисними були роботи таких іноземних дослідників, як А. Жарковська («The Power of Film Translation»), Ян Чанга («A Tentative Analysis of of English Film Translation Characteristics»), М. Кроніна («Translation goes to the Movies»), У. Еко («Saying Almost the Same Thing: Experiences in Translation»), Л. Венуті («The Translator's Invisibility: A History of Translation»), Ю. Найди («Toward a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating»).

Новизна запропонованого дослідження полягає у порівняльному аналізі субтитрованого та дубльованого перекладу кінофільмів з огляду на стратегію одомашнення.

Практичне значення дослідження зводиться до використання матеріалів цієї роботи в курсах з теорії та практики перекладу та на спецкурсах з аудіовізуального перекладу.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, викладені в магістерській роботі, оприлюднені у виступі на II-й міжнародній науково-практичній конференції «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії, перспективи та цифрові трансформації: сучасна германістика : теорія і практика» (25 жовтня 2024 р.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в одноосібній публікації автора [3].

Мета й завдання визначають **структуру роботи**. Вона складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У **вступі** обґрунтовується вибір теми й об'єкта дослідження, його актуальність та практична цінність, описується матеріал дослідження та критерії відбору, визначається теоретична та методологічна база, формулюються мета, завдання роботи.

У **першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ КОНТЕНТУ ДЛЯ ШИРОКОЇ АВДИТОРІЇ»** розглядаються особливості локалізації та адаптації медіаконтенту, їхні характерні особливості, типи, історія розвитку їх як методу перекладу, а також наводиться і пояснюється відповідний термінологічний апарат (субтитрування, дубляж, локалізація, адаптація).

У другому розділі «СУБТИТРУВАННЯ ЯК МЕТОД ЛОКАЛІЗАЦІЇ» проводиться аналіз зібраного матеріалу, порівнюються субтитрування і дубляж як основні види кіноперекладу, виокремлюються їх недоліки й переваги при адаптації кінофільмів для україномовної аудиторії, окреслюються перспективи розвитку субтитрування та локалізації в українському кіноперекладі.

У **висновках** узагальнюються теоретичні й практичні положення дослідження, робляться висновки за його результатами, прогнозуються шляхи подальших наукових розвідок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ КОНТЕНТУ ДЛЯ ШИРОКОЇ АВДИТОРІЇ

1.1 Локалізація та адаптація в перекладі: визначення та історія питання

Технологічний прогрес уможливив дедалі більший транснаціональний рух товарів, послуг, даних і людей по всьому світу. Цифрові дані тепер блискавично поширюються по всьому світу, а користувачі цифрових технологій мають доступ до веб-сайтів, додатків, цифрових новин, голосових помічників або мережових відеоігор у будь-який час і в будь-якому місці. У цьому контексті мультимедійне спілкування за допомогою цифрових пристроїв стало повсюдним у повсякденному житті. Цифровізація нашого життя значною мірою стимулюється практиками локалізації, які продовжують зростати та урізноманітнюватися. Від популярних онлайн-платформ для потокового відео до цифрових новин, від додатків для соціальних мереж до локалізованих відеоігор – практики локалізації стали життєво важливою ланкою в глобальному циклі виробництва, розповсюдження та споживання мультимедійного цифрового контенту [29; 30; 36].

Попри розповсюджену думку про те, що локалізація — це синонім перекладу, процес локалізації набагато глибший, ніж просто переклад. Основна мета локалізації — зробити продукт максимально доступним, зрозумілим і прийнятним для цільової аудиторії. У цьому процесі важливо не лише передати зміст оригінального контенту, але й адаптувати його так, щоб користувачі мали відчуття, що продукт було створено спеціально для їхнього культурного середовища [48; 59].

Локалізація з'явилася на початку 80-х років завдяки тому, компанії, які розробляли програмне забезпечення та відеоігри, почали дедалі ширше використовувати інтерактивні цифрові жанри. Локалізація виникла в результаті того, що для підвищення своїх доходів виробники відеоігор вирішили використовувати цифрові продукти в інших мовних і культурних регіонах. Однак тоді цифрові тексти стали потребувати іншого підходу до перекладу через те, як вони розроблялися, зберігалися, розповсюджувалися та використовувалися; звідси й виникли перші

локалізації, як зараз називається цей процес [36; 37]. Після чотирьох десятиліть безперервного розвитку вже не можна сказати, що локалізація є новим явищем, а скоріше широким набором практик з потужною індустріальною присутністю. Термін «локалізація» побудовано від англійської лексеми «locale», в якій поєднуються мова та географічний регіон [45]. Локалі — це набір параметрів, які використовуються для визначення мови, країни та інших вподобань користувача, в якому передбачається приблизне поєднання мови та географічного регіону з усіма пов'язаними з цим культурними особливостями. Місцевість саму по собі не можна вважати культурою, оскільки культура є більш всеосяжною, набагато більш вкоріненою і набагато менш мінливою, ніж місцевість. Місцевість — це не мова, хоча мова є життєво важливою частиною місцевості. Однак можуть існувати локалі, які використовують ту саму мову, що й оригінал, але, тим не менш, потребують адаптації продукту для досягнення успіху, наприклад, французька мова використовується у Франції та в Канаді, але це не означає, що кінцевий продукт для цих двох країн може і буде виглядати однаково. Локалізація продукту означає адаптацію мовних і культурних особливостей контенту (тексту, зображень, голосових послідовностей тощо) до певної географічної чи демографічної місцевості. Вона включає адаптацію контенту до місцевих умов для таких характеристик, як формати дати і часу, валюти, цифри, мова, кольорове кодування, культурні особливості, системи письма.

Для представлення даних локаль визначає алгоритми сортування, а також верхній чи нижній регістр символів. З технічної точки зору локаль є дволітерним кодом для позначення мов (за стандартами ISO 639-1) у поєднанні зі стандартизованими кодами країн (ISO 3166-1), такими як de-DE, що позначає німецьку мову, якою розмовляють у Бельгії, або en-CA, що означає англійську мову в Канаді [36]. Локалізація — це складний технологічний, текстовий, комунікативний і когнітивний процес, за допомогою якого цифрові інтерактивні тексти обробляються для використання в лінгвістичних і соціокультурних контекстах, відмінних від тих, у яких вони були створені. Вона охоплює широкий міжпрофесійний цикл, у якому співпрацюють локалізатори, менеджери з локалізації, інженери з локалізації або розробники, залежно від типу та масштабу проекту. Це дуже важлива сфера в

лінгвістичній індустрії та один з її головних двигунів зростання. За даними Nimdzi Insights, річний оборот мовної індустрії у 2023 році становив \$69,3 млрд. Прогнозується, що до 2027 року він досягне \$90,8 млрд, навіть якщо, згідно з прогнозом Common Sense Advisory (на 2023 рік), це зростання різко сповільниться завдяки вдосконаленню машинного перекладу (далі – МП) та штучного інтелекту (далі – ШІ). Проте все ж таки значна частина цього зростання буде зумовлена цифровими текстами, які будуть локалізовані і «доставлені» користувачам через цифрові канали [33; 34]. Професійна компетентність локалізатора, навіть для тих, хто має справу лише з текстовим контентом чи ресурсами, вимагає глибоких знань багатьох компонентів, які складають загальний процес локалізації, від експертних знань у відповідному цифровому жанрі до того, як розробляються, зберігаються, відновлюються та вилучаються цифрові продукти. Серед багатьох інших навичок у локалізатора також повинні бути знання щодо широкого спектру обмежень у процесі розробки та управління, які можуть накладати обмеження на виконання конкретного завдання під час локалізації. Локалізація й адаптація є двома важливими концепціями в теорії перекладу, які стосуються зміни контенту для відповідності культурним, мовним та іншим особливостям цільової аудиторії. Обидва процеси перекладу чи перетворення тексту були добре відомі ще в античні часи, коли переклади відбувалися з урахуванням культурних відмінностей. Хоча ці терміни часто використовуються разом, між ними є важливі теоретичні та практичні відмінності.

Локалізація як термін набув популярності наприкінці ХХ-го століття з розвитком інформаційних технологій і програмного забезпечення. З появою глобальних ринків і масової комунікації виникла потреба в тому, щоб продукти були доступні різним культурам не тільки мовно, але й з урахуванням технічних і правових норм кожної країни [17].

Спеціалісти з перекладу розрізняють локалізацію та адаптацію за їхніми цілями та методами:

- *Локалізація* розглядається як технологічний і культурний процес, спрямований на те, щоб зробити продукт універсально прийнятним для конкретної

національної чи регіональної аудиторії і при цьому максимально зберегти оригінальну думку і стиль.

- *Адаптація* у перекладі більш гнучка і дозволяє змінювати контент на рівні смислу, структури та стилю для досягнення емоційної або інтелектуальної реакції, подібної до тієї, яку викликає оригінал.

Адаптація — це процес глибокої зміни тексту, візуальних і аудіо матеріалів або продукту з метою погодження його з культурними, мовними, соціальними та регіональними особливостями цільової аудиторії. Адаптація часто передбачає не лише переклад тексту, але і трансформацію змісту, символів, стилю та навіть змістовної структури для того, щоб контент був прийнятним і зрозумілим для нової аудиторії. Вона може стосуватися як літературних творів і фільмів, так і маркетингових матеріалів, веб-сайтів, програмного забезпечення та рекламних кампаній.

Тож, у порівнянні з локалізацією, адаптація, як частина перекладу, зазвичай вимагає більш суттєвих змін. Вона повинна враховувати культурні відмінності, ідіоми, стиль комунікації, рівень чутливості до певних тем і навіть зміни самого сюжету або меседжу для того, щоб він відповідав культурним очікуванням. Наприклад, в контексті літератури або кіно адаптація може включати зміну імен героїв або місць дії, якщо оригінальний варіант має культурні або релігійні аспекти, які можуть бути неприємними або незрозумілими для нової аудиторії.

Локалізація та адаптація є взаємопов'язаними, але все ж таки різними процесами. Основна різниця між ними полягає у ступені змін, які вносяться в оригінальний контент. Локалізація охоплює такі елементи, як:

1. переклад тексту;
2. адаптація форматів дати, часу, валюти;
3. правові вимоги;
4. технічні стандарти.

Локалізація зосереджена переважно на тому, щоб мовний контент виглядав природно для аудиторії, але не потребував значних змін у сюжеті чи в ключових елементах. Наприклад, локалізація інтерфейсу користувача в програмному забезпеченні містить

переклад меню та повідомлень, але не змінює його функціональність, в той час як адаптація, навпаки, передбачає суттєві зміни контенту для того, щоб він не тільки був зрозумілим, але максимально відповідним для цільової аудиторії [45; 48].

Адаптація може включати:

1. зміну сюжету (інколи настільки суттєво, що головна думка буде передаватися абсолютно відмінним від оригіналу шляхом);
2. зміну персонажів або культурних символів;
3. трансформацію стилю спілкування і соціальних норм.

Адаптація зазвичай стосується більш складного контенту, як-от літературні твори, фільми або маркетингові кампанії, де значні елементи можуть бути неприйнятними або незрозумілими для іншої культури і викликати хвилю обурення і критики на загальнокультурному рівні.

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика процесів локалізації та адаптації

Параметр	Локалізація	Адаптація
Цілі	Забезпечити доступність продукту або контенту для певного ринку через врахування мовних та культурних особливостей.	Зробити продукт або контент релевантним і привабливим для цільової аудиторії, враховуючи глибокі культурні, психологічні та соціальні аспекти.
Культурні особливості	Адаптація дат, часу, валют, одиниць виміру та інших місцевих стандартів.	Врахування соціальних норм, психологічних та емоційних особливостей ринку (наприклад, зміна тем або сценаріїв продукту, щоб краще відповідати культурі регіону).
Тип адаптованого контенту	Програмне забезпечення, веб-сайти, інтерфейси.	Література, кіно, реклама та інший медіаконтент.
Маркетинговий аспект	Не є основною частиною локалізації, попри це може впливати на те, як контент	Охоплює коригування маркетингових стратегій для

	сприймається в певній культурі.	кращого відгуку споживачів на різних ринках.
Глибина змін	Локалізація зосереджена на поверхових змінах: мова, формат дат, валюта, технічні стандарти.	Глибокі зміни, які враховують не тільки мовні та технічні аспекти, але й потреби, очікування та особливості поведінки споживачів на конкретному ринку.
Мовна адаптація	Переклад тексту, врахування граматики, стилю та термінології для певної мови.	Охоплює переклад, але також може торкатися змін змісту чи структури, щоб відповідати очікуванням аудиторії.
Цільова аудиторія	Орієнтована на певну мовну аудиторію або регіон, враховує місцеві стандарти та мову.	Спрямована на задоволення потреб та очікувань конкретної культурної, соціальної та психологічної аудиторії ринку.

Отже, локалізація фокусується на мовних і технічних аспектах, тоді як адаптація охоплює ширший спектр змін, включно з соціокультурними та маркетинговими факторами.

Локалізація та адаптація контенту стали необхідними в першу чергу через глобалізацію та розвиток міжнародної комунікації. Початкова потреба в адаптації контенту виникла з бажання робити продукти зрозумілими та доступними для різних країн і культур. На початку цей процес здебільшого передбачав простий переклад текстів на мову цільової аудиторії, але з часом, по мірі зростання глобального ринку, локалізація стала охоплювати культурні, соціальні та навіть технічні аспекти, перетворюючись на комплексний і багатогранний процес.

Перші відомі проекти локалізації тісно пов'язані з розвитком глобальної торгівлі, науки, релігії та технологій [58] Хоча сам термін «локалізація» з'явився відносно недавно, подібні процеси існували протягом століть. Одним із перших відомих прикладів локалізації можна вважати переклади релігійних текстів:

1. Септуагінта (III-II століття до н.е.), один із найдавніших прикладів перекладу й локалізації – переклад Біблії з івриту на грецьку мову, під час якого певні поняття та культурні реалії були адаптовані для грецькомовної аудиторії.

2. Вульгата (IV століття н.е.), латинський переклад Біблії, здійснений Святим Ієронімом, – приклад локалізації християнських текстів для римської аудиторії. Ієронім намагався зробити текст доступним для латинян, уникаючи надмірного буквалізму, враховуючи місцеві звичаї та світогляд. Обидва переклади не лише переносили тексти на нові мови, але й адаптували релігійні концепції до нових культур [18].

З розвитком міжнародної торгівлі між Європою та іншими частинами світу в епоху Великих географічних відкриттів (XV-XVII століття) зросла потреба у перекладах комерційних, юридичних та навігаційних документів. Це можна розглядати як ранні етапи комерційної локалізації. Торгові документи та угоди перекладалися між європейськими та східними мовами, особливо під час активної торгівлі між Європою, Близьким Сходом, Індією та Китаєм. Торгові компанії адаптували свої документи до специфіки місцевих ринків і правових систем. Під час Відродження і Просвітництва зросла популярність наукових праць, що перекладалися з грецької, латинської, арабської та інших мов на мови Європи. Це сприяло не лише поширенню знань, але й адаптації цих знань до культурних і наукових реалій різних країн. Багато творів давньогрецьких філософів і науковців, таких як Аристотель і Платон, були перекладені на арабську мову в середньовіччі, коли арабський світ був центром науки і культури. Ці тексти пізніше адаптувалися під ісламську філософію та культуру, що можна розглядати як ранню форму локалізації наукових знань. Твір Птолемея «Альмагест» був, наприклад, спочатку адаптований для мусульманського світу, а потім перекладений назад на латину в XII столітті, вже з урахуванням нових наукових досягнень і термінології.

Із зростанням міжнародної торгівлі в XIX і XX століттях, зокрема у сфері машинобудування, фармацевтики та інших галузей, компанії почали активно адаптувати свої інструкції, рекламу, продукти до нових ринків. Важливими стали переклади технічної документації, маркетингових матеріалів та етикеток товарів. З розвитком технологій такі промислові компанії, як Siemens чи General Electric, почали перекладати технічні керівництва та інструкції для своїх продуктів на різні мови, адаптуючи їх до місцевих законів і стандартів безпеки.

Термін «локалізація» в його сучасному тлумаченні набув популярності в 1980-х роках з розвитком програмного забезпечення та комп'ютерних технологій. З появою комп'ютерів і глобальних ринків, виробники програмного забезпечення зрозуміли, що їх продукти потрібно не просто перекладати, а й адаптувати до місцевих ринків. Одним із перших і найвідоміших проектів локалізації стала локалізація операційної системи Microsoft Windows на різні мови. Компанія Microsoft 1986 році [48] першою занепокоїлася тим, щоб її продукти відповідали мовним, правовим і культурним вимогам кожного регіону, де вона виходила на ринок, а в 1990-х роках зростання популярності відеоігор призвело до необхідності адаптації для різних ринків ігрового контенту. Японські ігри, наприклад, активно локалізувалися для США та Європи, що означало не лише переклад тексту, але й зміну ігрових елементів, музики та графіки для відповідності культурним стандартам [55].

З поширенням інтернету в кінці 1990-х і на початку 2000-х років виникла потреба в локалізації для глобальної аудиторії вебсайтів. Це передбачало адаптацію не лише текстів, але й дизайну, інтерфейсу користувача, а також технічних аспектів, таких як SEO. Так це відбулося, коли компанія Google адаптувала свій інтерфейс, функції пошуку і контент до різних мовних та культурних середовищ, що й допомогло їй стати провідною пошуковою системою в багатьох країнах.

Настільні комп'ютери з'явилися у 1980-х роках, свій шлях до користувачів, які не обов'язково мали досвід у комп'ютерному програмуванні чи інженерії, вони торували доволі повільно,. Також на початку 1980-х років з'явилися перші міжнародні підприємства американських фірм, що виробляли комп'ютерне обладнання та програмного забезпечення [38; 45]: Sun Microsystems, наприклад, розпочала свою діяльність в Європі у 1983 році, розширивши свою діяльність на Азію та Австралію у 1986 році, Microsoft відкрила раніше свій перший закордонний офіс продажів у Токіо, в листопаді 1978 року, звідки і розгорнула свою експансію в Європу в 1979 році.

Перехід у використанні комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення від корпоративних чи академічних обчислювальних відділів до пересічних користувачів вимагало зміни в характеристиках і функціональності продуктів. Користувачі домашніх настільних комп'ютерів потребували не просто

програмного забезпечення, яке дозволило б їм виконувати свою роботу більш ефективно, вони б хотіли отримати таке обладнання й програми, які б могли забезпечити відображення бізнес-процесів відповідно до місцевих стандартів і звичок, включно з місцевою мовою. Текстові процесори, наприклад, мали підтримувати введення, обробку і виведення наборів символів іншими мовами, специфічні мовні функції, такі як переноси й орфографію, а також інтерфейс рідною для користувача мовою. Ті ж самі очікування стосувалися й апаратного забезпечення: так, наприклад, іспанський уряд постановив у 1985 році, що всі комп'ютерні клавіатури, які продаються в Іспанії, повинні мати клавішу ñ.

Отже, основні причини виникнення локалізації та адаптації в їхньому сучасному вигляді наступні:

1. Глобалізація: саме з розвитком міжнародної торгівлі компанії почали розширювати свій вплив на нові ринки, виходячи за рамки однієї країни. Це призвело до необхідності адаптації їхніх продуктів для кожного окремого ринку, щоб вони були зрозумілими, привабливими і відповідали місцевим культурним та законодавчим нормам.

2. Розвиток технологій: після появи перших комп'ютерів та програмного забезпечення, орієнтованого на міжнародні ринки, такі компанії, як Microsoft, Oracle та інші, зрозуміли, що для успіху необхідно адаптувати інтерфейс користувача, технічну документацію, повідомлення про помилки та багато інших аспектів.

3. Інтернет і цифрова трансформація: поява та розвиток інтернету в 1980-90-х роках значно прискорили і зміцнили потребу в локалізації. Тепер продукти та контент стали глобальними не лише в фізичному, але й в цифровому просторі [45]. Веб-сайти, програмне забезпечення, фільми, відеоігри, література та анімація – все це вимагало глибокої адаптації для нових ринків і культур;

4. Міжнародний бізнес та маркетинг, які стали масово використовувати нові медіа-платформи, що вимагало адаптації контенту для місцевих ринків. Важливими стали такі аспекти, як місцеві уподобання в стилі комунікації, культурні особливості та правові норми.

Як було зазначено раніше, основною метою локалізації і адаптації є створення контенту, який виглядає так, ніби він був народжений спеціально для певної аудиторії, з урахуванням її культурних, мовних та соціальних відмінностей, тобто передбачається не лише адаптація текстового контенту, але й візуальних, аудіо та навіть технічних аспектів. Це є доказом того, що адаптацію і локалізацію не можна назвати просто фактичним перекладом, це багатогранний і кропіткий процес, який стикається з багатьма викликами [12].

1.2 Труднощі адаптації та локалізації

Можна виділити кілька груп елементів, які найчастіше завдають труднощів при адаптації:

1) **Відмінності в значеннях кольорів** у різних культурах. Так, в Японії білий колір являється символом смутку і трагедії, на відміну від чорного, як це звично в українського народу. Особливу увагу до кольорів слід приділити при локалізації веб-сайтів, наприклад, зроблені червоним кольором написи для привертання уваги не підходять для Китаю: для китайців червоний символізує багатство і процвітання.

2) **Зображення людей.** Питання гендеру, раси та етнічної приналежності дуже чутливі в певних культурах. Наприклад, феміністичні рухи та рухи проти расової нерівності, активно представлені в американській культурі, в європейській та азійській культурах виражені не так яскраво. Труднощі можуть виникати і через відображення і розумінням жестів, які по-різному трактуються в різних культурах. Тому в посібниках з локалізації рекомендується не використовувати ні зображення людей, ні жестів, щоб уникнути непорозумінь.

3) **Символіка.** Деякі тварини та рослини здатні символічно відображати людські якості: наприклад, півень є символом Франції та бойового духу, в Індії корова шанується як священна тварина, до якої не можна торкатися, а її смерть карається як вбивство людини. Проблема полягає в тому, що ці символічні уявлення не співпадають в різних культурах, тому спеціалістам з локалізації потрібно бути уважними до можливості адаптації страв і жартів.

4) **Політика**, яка часто стає основою суперечок у повсякденному житті. Прапори, зони конфліктів, видатні політики – ці складові не повинні турбувати кінцевих споживачів, тому в процесі локалізації та адаптації матеріалів фахівці повинні володіти досить широкими знаннями з історії цільової культури та світових течій.

5) **Релігія** здатна бути не менш дискусійною темою, ніж політика. Вважається, що треба не тільки уникати використання релігійних символів, а й слідкувати за тим, щоб вжиті зображення не можна було неправильно витлумачити. Так, в деяких країнах замість шестикутної зірки використовують п'ятикутну, щоб уникнути асоціацій з Зіркою Давида.

б) **Системи вимірювань**. Культурні зміни торкаються й системи вимірювань. Наприклад, одиниці виміру в Сполучених Штатах і Великобританії відрізняється від звичної метричної системи. Тому при локалізації продуктів необхідно конвертувати одиниці об'єму, довжини, ваги, температури, наприклад:

а) одиниці виміру довжини: США, Канада, Великобританія: дюйм (inch – 2,54 см), ярд (yard – 91,4 см), миля (miles): сухопутна 1609 м та морська – 1853 м; Європа: сантиметр, метр, кілометр;

б) одиниці виміру ваги: США, Канада, Великобританія: унція (ounce – 28,3 г), фунт (pound – 453,6 г); Європа: грам, кілограм;

в) одиниці виміру температури: США, Канада, Великобританія: Фаренгейт (Fahrenheit); Європа: Цельсій (Celsius).

г) демонстрація дат: ФРН: день/місяць/рік – 05.09.1996; США: місяць/день/рік – 09.05.1996; Міжнародний стандарт згідно з ISO 8601: рік/місяць/день – 1996-05-09.

д) демонстрація часу: ФРН: 12.05 Uhr або 12:05 Uhr; США: 12.05 P.M.; Міжнародний стандарт згідно з ISO 8601: hh:mm:ss – 12:05:33.

7) **Загальні реалії** не містять всіх перерахованих пунктів, проте складають найбільш численну групу потребуючих адаптації елементів. Наприклад, звуки гарчання собаки американці передадуть як *woof-woof*, тоді як українські перекладачі використають *гав-гав*.

8) Узгодженість є вельми важливою, якщо продукт локалізується для кількох ринків одночасно, тому що кінцевий результат повинен відповідати загальній стратегії бренду [58].

При *адаптації медійного контенту* також виникають свої труднощі. Такі адаптації без вагань можна назвати найбільш складним і цікавим з напрямків поширення контенту, оскільки вони вимагають не тільки перекладу тексту, але й глибокого розуміння і вивчення культури, стилю спілкування, а також специфічних регіональних уподобань.

Медіаконтент (кінофільми і телевізійні шоу) вимагає комплексної адаптації, що охоплює переклад або дубляж, субтитрування і тестування, а також врахування культурних відмінностей. Однією з найбільших проблем є збереження оригінальної атмосфери та художнього задуму при перекладі, оскільки багато діалогів або гумористичних елементів можуть втрачати свій сенс у іншій культурі. Наприклад, жарти, засновані на мовних ідіомах або культурних реаліях, часто важко перекласти без втрат [40].

Цікавим є процес локалізації та адаптації екранізацій художніх творів. Екранізації можна умовно поділити на дві категорії: прямі та вільні. [4; 5] Наприклад, пряма екранізація роману Джейн Остін «Емма», створена у 1996 році на студії Miramax з Гвінет Пелтроу в головній ролі, зберегла оригінальний період, місце дії, а також більшість сюжету та персонажів. Тобто авторство постановки належить Джейн Остін, зв'язок з ХІХ століттям максимальний. У 1994 році Емі Хекерлінг написала і поставила п'єсу «Невігласи», дія якої розгортається в сучасному Беверлі-Хіллз. Більшість сюжетних поворотів і важливих для Остін тем були збережені, однак багато імен персонажів і все оригінальне оточення були оновлені. Обидві екранізації мають цінність для розуміння творчості Остін, і кожну з них слід розглядати як повну і повноцінну, хоча й дещо різну адаптацію оригіналу.

Однак, іноді спроба режисера залишитися вірним оригінальному тексту заважає сучасному сприйняттю, тоді ідеологія сценариста чи режисера проступає у фільмі там, де її не було в оригінальному творі. Наприклад, в екранізації «Менсфілдського парку» Джейн Остін 1999 року Патриція Розема додала до фільму сміливий коментар

про рабство там, де в романі про нього лише згадується, а в екранізації «Розуму і чуттєвості» Остін 1995 року Емма Томпсон дозволяє одній з головних героїнь, Еліно́р Дешвуд, зробити гострий коментар про скрутне становище жінок у її суспільстві, який Остін не змогла б зробити у своєму романі. У кожному з цих випадків екранізація змінюється для того, щоб передати повідомлення, які вважають важливими режисери, а не авторка оригінального твору. Подібним чином Стівен Спілберг вніс багато ідеологічних змін у свою екранізацію роману Еліс Вокер «Пурпурний колір» 1985 року. У цьому випадку ідеологія роману була змінена.

Дубляж також вимагає особливої майстерності. Голоси акторів повинні відповідати оригіналу не тільки за тембром, але й за стилем гри, щоб зберегти емоційний настрій фільму.

Музика як частина аудіо-візуального сприйняття також потребує локалізації, особливо якщо мова йде про саундтреки для фільмів або серіалів, де використання певних музичних стилів або жанрів може бути менш зрозумілим для аудиторії іншої культури, тому пісні або музичні теми можуть бути адаптовані під музичні смаки місцевої аудиторії. [48]

Отже, локалізація та адаптація медіаконтенту є складними, але важливими процесами у сучасному глобальному світі. Вони дозволяють компаніям і творцям контенту успішно доносити свої продукти до різноманітних аудиторій, зберігаючи при цьому баланс між оригінальною ідеєю та культурними особливостями країни-споживача контенту. Складнощі, з якими стикаються локалізатори та спеціалісти з адаптації можуть охоплювати як технічні, так і культурні аспекти, але правильний підхід до процесу може значно підвищити успіх кінцевого продукту на міжнародному рівні [38].

1.3 Особливості адаптації фільмів

Окремого слова потребує локалізація кінофільмів та серіалів. Це процес адаптації аудіовізуального контенту для іншомовних аудиторій, з урахуванням культурних, соціальних та мовних відмінностей. [1; 31] Основна мета локалізації такого роду контенту полягає в тому, щоб фільм, мультфільм або серіал залишалися зрозумілими і прийнятними для нової аудиторії, зберігаючи при цьому емоційний і смисловий посил оригіналу.

Кінопереклад, тим більше з лінгвокультурними елементами, - дуже складний тип перекладу, оскільки лінгвокультурні елементи специфічні в кожній мові, і те, що зрозуміло глядачеві зі Сполучених Штатів, може не бути зрозумілим глядачеві з України навіть у разі еквівалентного перекладу, але без прагматичної адаптації або локалізації. Перекладачеві необхідно підкреслити колорит іншомовної культури, який відображається у специфічному гуморі, грі слів, розмовній лексиці, сленгу, інтонаціях героїв і який є віддзеркаленням ідей режисера та сценариста кінофільму [8; 28; 32]. У кожної нації є навіть свій улюблений жанр фільмів, наприклад, у США це документальні фільми, у Мексиці – фільми жахів, у Південній Кореї люблять драму, а ось найулюбленішим жанром для українців, за результатами опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» у вересні 2019 року, як і десять років тому, виступає комедія. Своім улюбленим жанром її назвали 37% опитуваних жителів України. Друге місце займають історичні фільми (31%), а «бронзу» отримали мелодрами (28%). Проте, український глядач ставиться не дуже тепло до містики (5%) і фільмів жахів (6%).

Локалізація кіно- та телевізійного контенту містить складові локалізації в інших жанрах, тобто мовну локалізацію, адаптацію культурних елементів, зміни візуальних образів, цензуру та багато іншого. **Локалізація мовної складової** розпадається на два напрямки: озвучування мовного контенту (дубляж) або додавання субтитрів.

Дубляж — це озвучування мовного контенту фільму, мультфільму чи серіалу на іншу мову за допомогою голосів акторів-дублерів.[41; 49] Одна з головних переваг дубляжу полягає в тому, що глядач може повністю зосередитися на візуальних елементах фільму, не відволікаючись на читання субтитрів. Дубляж також дозволяє

зберегти емоційність та ритм сцен, наближаючи глядача до оригінального досвіду під час перегляду. Основні виклики дубляжу:

1. відповідність рухів губ;
2. збереження акторської гри;
3. мовні особливості.

Субтитрування – це переклад діалогів і текстових елементів на іншу мову шляхом додавання тексту, частіше за все, в нижній частині екрану. Субтитри дозволяють зберегти оригінальне звучання голосів акторів і передають автентичність оригінального контенту. Основні особливості субтитрування пов'язані з: 1) часовими обмеженнями; 2) адаптацією культурної складової; 3) читабельністю і форматуванням. [40]

Адаптація культурного контексту є невід'ємною частиною локалізації кіно- та телевізійного контенту, оскільки багато аспектів, які зрозумілі в одній культурі, можуть бути незрозумілими або навіть образливими для аудиторії іншої країни. Це стосується жартів, релігійних чи політичних відсилок, звичаїв і культурних символів. Наприклад, ідіоми та жаргон часто є важливими частинами діалогів персонажів, однак їхній зміст стає зрозумілим лише в контексті оригінальної культури.[8; 62] Деякі жарти ґрунтуються на національних чи історичних алюзіях, і локалізатори замінюють їх на аналогічні вирази, щоб зробити їх зрозумілими для нової аудиторії.

Релігійні та політичні відсилки також є чутливою темою в локалізації. У деяких країнах певні теми можуть бути забороненими на рівні законодавства, тому їх адаптують або видаляють, щоб уникнути конфліктних реакцій серед глядачів. Адаптація гумору, в свою чергу, є особливо складним завданням, оскільки багато жартів спираються на гру слів або культурні алюзії, незрозумілі для іноземної аудиторії. У таких випадках локалізатори створюють альтернативні версії жартів або замінюють їх на інші, які будуть зрозумілими та прийнятними для місцевих глядачів.

Важливим аспектом культурної адаптації є також адаптація візуальної складової. У кінофільмах і серіалах може бути безліч елементів, які в інших країнах сприймаються інакше [65]. Наприклад, у фільмах можна побачити тексти на вивісках, листах або документах, які під час адаптації перекладають або замінюють, щоб

зробити їх зрозумілими для нової аудиторії. Також важливо враховувати, що деякі візуальні символи, як-от кольори або певні зображення, можуть мати різне значення в різних культурах: вони можуть асоціюватися з негативними поняттями в одній культурі, тоді як в іншій ті самі символи мають позитивне значення. У таких випадках символи можуть бути змінені або замасковані [23; 24].

Ще одним цікавим аспектом адаптації є зміна брендів або продуктів, які з'являються на екрані. Іноді доцільно замінити їх локальними брендами, щоб відповідати смакам і звичкам місцевої аудиторії. Наприклад, у сценах, де присутня реклама або споживання товарів, можуть використовуватися бренди, які популярні саме в тій країні, де відбувається трансляція. Завдяки такій ретельній культурній адаптації медіаконтент стає зрозумілішим та ближчим для глядачів у різних куточках світу.

1.4 Важливість адаптації культурних та мовних відмінностей у процесах локалізації та адаптації

Адаптація культурних та мовних відмінностей є ключовим елементом успішного поширення медіаконтенту на глобальні ринки. Цей процес має важливе значення для забезпечення того, щоб повідомлення не лише було зрозумілим, але й сприймалося відповідно до місцевих культурних норм, цінностей та контекстів.

Адаптація відіграє вирішальну роль у локалізації медіаконтенту з кількох важливих причин. По-перше, лінгвістичні нюанси та ідіоми не дозволяють обмежитися простим перекладом, оскільки в кожній мові є свої унікальні особливості, які не завжди можна передати дослівно. Ідіоматичні вирази та фразеологізми мають прихований зміст, зрозумілий лише носіям мови, і без їх урахування контент ризикує втратити автентичність, виглядати штучно або навіть втратити первісний смисл [47]. Наприклад, *Couch Potato* у прямому перекладі («диванна картопля») виглядає кумедно, але для неангломовної аудиторії не має ніякого сенсу, тому потребує адаптації.

Адаптація також запобігає культурним конфліктам, адже неправильно адаптований контент може викликати негативні емоції або суперечки серед аудиторії, особливо якщо йдеться про релігійні теми, політичні питання чи соціальні норми. Те, що є прийнятним у межах однієї культури, може бути абсолютно неприйнятним для іншої. Завдяки адаптації можна уникнути таких ситуацій і забезпечити, що контент відповідатиме культурним очікуванням цільової аудиторії.

Наступний важливий аспект – збереження емоційного зв'язку з аудиторією, адже медіаконтент покликаний не лише інформувати, а й викликати емоційний відгук у глядача. Успішна локалізація дозволяє зберегти цей емоційний заряд, особливо у фільмах чи серіалах, де діалоги повинні звучати природно для місцевих жителів і передавати ту саму емоцію, що і в оригіналі

Адаптація також підвищує економічну ефективність та успіх продукту на нових ринках. Коли контент адаптовано відповідно до мовних та культурних особливостей, він краще взаємодіє з місцевою аудиторією, викликає довіру та лояльність, що безпосередньо сприяє зростанню продажів чи переглядів.

Крім того, локалізація, яка враховує культурні особливості, демонструє повагу до локальної культури. Це надзвичайно важливо в умовах глобалізації, де врахування місцевих традицій допомагає вибудувати довіру між брендами та споживачами. Наприклад, під час адаптації голлівудських фільмів для китайського ринку часто видаляють сцени, які можуть сприйматися негативно через сувору політику цензури, в першу чергу сцен, що стосуються надприродного чи політичних тем. Такий підхід поширюється і на локалізацію відеоігор, телевізійних шоу та іншого контенту, забезпечуючи відповідність культурним нормам та очікуванням [11].

Отже, успішна локалізація передбачає не лише переклад текстів, а й глибоке розуміння культури, мови, соціальних норм і цінностей цільової аудиторії, що дозволяє створювати контент, який буде ефективним і прийнятним на новому ринку [2].

1.5 Критерії успішності при локалізації та адаптації кінофільмів

Адаптація кінофільмів для міжнародних ринків є складним процесом, який вимагає дотримання певних критеріїв успішності. Ці критерії визначають, наскільки схвально фільм може сприйматися аудиторією за межами країни виробництва.

Основними критеріями, які забезпечують успіх адаптації кінофільмів є:

1. Адаптація культурного контексту.

Адаптація культурного контексту як один із ключових критеріїв успішності передбачає, врахування культурних особливостей країни, для якої фільм адаптується. Важливо, щоб контент відповідав місцевим цінностям, соціальним нормам і традиціям. Сцени, які можуть бути прийнятними в одній країні, можуть викликати непорозуміння або навіть обурення в іншій країні.

2. Якісний переклад і дубляж.

Переклад діалогів та субтитрів є одним із основних елементів адаптації. Важливо не лише точно передати зміст, але й зберегти стилістику та тон оригіналу. Успішний переклад зберігає емоційність та природність мовлення, уникаючи штучності. Що стосується дубляжу, він має відповідати руху губ акторів і звучати природно для глядачів у цільовій країні.[9]

3. Локалізація гумору та ідіом.

Гумор є однією з найбільших проблем у локалізації, оскільки жарти та культурні відсилки можуть бути незрозумілими для іноземної аудиторії. Успішна адаптація передбачає заміну місцевих жартів або ідіом на аналогічні або еквівалентні для місцевої культури. Важливо, щоб гумор не втрачав свого ефекту або, що ще гірше, не сприймався як недоречний [59].

4. Повага до оригінального задуму твору.

Адаптація не повинна порушувати сутність оригінального фільму. Навіть якщо сцени або діалоги змінюються, важливо зберегти основне повідомлення, тематику та настрої фільму. Перекручування змісту може призвести до втрати інтересу глядачів або негативної критики, тому баланс між локалізацією та збереженням оригінального задуму має бути максимально точним.

5. Урахування правових вимог і цензури певної групи суспільства.

Кожна країна має свої законодавчі вимоги щодо контенту кінофільмів. Сцени з насиллям, сексуальним контекстом або політичними питаннями можуть підлягати цензурі або бути забороненими. Успішна адаптація враховує ці вимоги, локалізатори іноді змінюють або скорочують сцени, щоб відповідати місцевому законодавству, при цьому не втрачати суть історії. Наприклад, в одному з фільмів «Гаррі Поттер» цензури зазнали сцени жорстокості: в моменти боїв, смертей персонажів (наприклад, Седріка Дігорі або Сіріуса Блека), а також боротьби з Волдемортом рівень показаної в фільмі жорстокості варіювався. Версія для телебачення була найбільш пом'якшена, в той час як в інтернеті можна знайти більш брутальні повні режисерські версії. В окремих країнах ці сцени також піддавались скороченню, хоча в Україні вони переважно були збережені.

Значну увагу мовному та культурному адаптуванню своїх фільмів приділяє компанія Pixar Animation Studios. Наприклад, з мультфільмом «Думками навиворіт» пов'язано декілька кумедних моментів: в японській версії у сцені, де головна героїня Рейлі відмовляється їсти броколі, відбулася заміна броколі на перець, оскільки в Японії саме перець вважається тим продуктом, який діти неохоче їдять. Також для деяких країн була модифікована сцена, де батько головної героїні уявляє хокейний матч: через незначну популярність цього виду спорту його замінили на футбол.

6. Адаптація маркетингових стратегій.

Просування фільму на міжнародному ринку часто потребує адаптації рекламних матеріалів, таких як трейлери, постери та слогани. Важливо, щоб маркетинг був спрямований на залучення місцевої аудиторії та враховував їхні культурні уподобання. Успішна рекламна кампанія часто відіграє вирішальну роль у популярності фільму за кордоном.

7. Вибір акторів для дубляжу.

Цей фактор однозначно один з найістотніших. Озвучення фільму голосами популярних акторів у цільовій країні може значно підвищити його популярність. Важливо, щоб голоси акторів, обраних для дубляжу, відповідали характерам персонажів і були впізнавані для місцевих глядачів. Це допомагає створити сильніший емоційний зв'язок між аудиторією та персонажами фільму.

8. Час випуску фільму у прокат і конкуренція.

Час виходу фільму на міжнародному ринку також може вплинути на його успішність. Наприклад, випуск фільму під час великих місцевих свят або подій може значно підвищити його популярність. Крім того, важливо враховувати графік випуску інших фільмів, щоб уникнути конкуренції з великими блокбастерами.

9. Проведення тестових показів і залучення місцевих експертів.

Тестові покази перед офіційним виходом фільму допомагають виявити можливі недоліки адаптації. Зворотний зв'язок від місцевих глядачів дозволяє зрозуміти, наскільки вдалим є адаптування та які аспекти потребують доопрацювання. Для успішної локалізації важливо залучати місцевих експертів з культури та мови. Вони допомагають уникнути помилок і забезпечують точність адаптації до місцевих умов.

Висновковуючи, можна стверджувати, що успішна адаптація фільму — це поєднання уважного ставлення до культурних, мовних та законодавчих аспектів. Завдяки грамотному підходу, який враховує всі перелічені фактори, фільм зможе не просто знайти свою аудиторію за кордоном, але й стати успішним на нових ринках.

1.5.1. Сучасні тенденції в українських локалізаціях кінофільмів. Попит на якісну україномовну локалізацію, зокрема після значного підйому національної самоідентифікації, зумовив те, що українські глядачі очікують від локалізації більше, ніж простого дослівного перекладу – вони бажають, щоб кожна фраза, жарт або культурна алюзія звучала природно та відображала українські реалії.

Одним із ключових аспектів якісної локалізації є адаптація культури та гумору. Багато популярних шоу, фільмів і серіалів містять у собі культурні коди, які можуть бути незрозумілими або навіть неприйнятними для української аудиторії без належної адаптації [55]. В англomовному кіно та серіалах часто використовуються відсилання до шоу, подій, мемів і реалій американської або західної культури. Це додає найрізноманітніших експресивних відтінків, а також робить персонажів і сюжет ближчими для місцевої аудиторії. Наприклад, відсилки до таких шоу, як «Друзі» чи «Сімпсони», створюють комічний чи ностальгійний ефект, а культові фрази, на кшталт «How you doin'?» або «Winter is coming», допомагають передати епічність чи драматизм. Часто згадуються політичні події, такі як вибори в США, або історичні

події, як-от 11 вересня, які використовуються для передачі глибини чи критики. Попкультурні феномени, наприклад, «Зоряні війни», «Гаррі Поттер» чи кіновсесвіти Marvel і DC, стають джерелом гумористичних чи емоційних відсилань, а згадки про телеведучих, таких як Опра Вінфрі, підкреслюють іронічний контекст. Місця або події, як-от Голлівуд чи Супербоул, додають атмосферу розкоші чи значущості.

Проблема полягає в тому, що для української аудиторії такі посилання не завжди є зрозумілими. Під час локалізації важливо шукати еквіваленти, які матимуть схожий ефект. Наприклад, замість Опри можна згадати відому українську телеведучу, таку як Леся Нікітюк, а Супербоул замінити фіналом Ліги чемпіонів. Замість згадування Трампа можна використати жарти про місцевих політиків. Основне завдання перекладача – зберегти гумористичний чи емоційний ефект, створюючи текст, який не викликає культурного дисонансу та буде зрозумілим для місцевої аудиторії.

Тобто у подібних випадках перекладачам доводиться шукати аналогії або обирати різні форми адаптації. Наприклад, замість дослівного перекладу жарту чи відсилки краще використати схожу локальну відсилку, яка зможе зберегти гумористичний або емоційний ефект.

Українська адаптація фільмів славиться своєю креативністю, високою якістю виконання і вмінням вдало інтегрувати культурні особливості, що робить контент зрозумілим і привабливим для української аудиторії. Головними перевагами української адаптації є гумор, який враховує місцеві реалії, вишуканий переклад із збереженням стилю оригіналу, а також професійний дубляж із залученням харизматичних акторів і публічних осіб.

Однією з найбільш впізнаваних рис є адаптація попкультурних референцій. Українські локалізатори часто замінюють малозрозумілі для українського глядача відсилки на місцеві, знайомі з дитинства або пов'язані з сучасною українською культурою. Це додає локалізованим версіям унікального шарму. Наприклад, у фільмах та анімаційних стрічках замість англійських мемів чи жартів можуть з'являтися згадки про українську історію, популярні шоу чи інтернет-меми.

Ще одним важливим аспектом є якісний підхід до перекладу гумору. Українські адаптації не просто дослівно перекладають текст, а зберігають гру слів, сарказм і стиль персонажів, часто вигадуючи власні жарти, які навіть перевершують оригінал за комедійним ефектом. Такі роботи, як «Шрек», «Мадагаскар» чи «Дедпул», стали прикладами того, як дотепний і майстерний переклад здатен підняти популярність стрічки. Український дубляж славиться також своїм технічним виконанням. Звукова якість, відповідність голосів персонажам та емоційність передачі роблять дубляж конкурентоспроможним на міжнародному рівні. Українська мова в таких адаптаціях звучить природно і багатогранно, що забезпечує глядачам повне занурення у фільм.

Студії дубляжу в Україні можна умовно поділити на дві основні категорії. Першу складають професійні студії, серед яких особливо виділяється постпродакшн-студія Le Doyen Studio. Це перша і поки єдина студія в Україні, що працює у форматі Dolby Digital. Вона стала одинадцятою у світі, сертифікованою компанією Dolby як студія категорії Dolby Premier. На цій студії виконується близько 60% усього дубляжу в країні. До її відкриття роботи з перезапису звуку у форматі Dolby здійснювалися на сертифікованих студіях у Москві. Серед інших професійних студій дубляжу в Україні варто відзначити Tretyakoff Production, ADIOZ PRODUCTION, AAA SOUND, POSTMODERN, студію Пілот, Так Треба Продакшн, продакшн-студію Центру перекладів «100 MOB», UA Team та студію дублювання й озвучування відеопроєктів Палацу «Україна».

Другу категорію становлять аматорські студії, серед яких популярними є студія перекладу та озвучення фільмів «Гуртом», український гурт перекладачів The Fargus UA, а також студії «Кураж-Бамбі» та «Шибалин бушидо».

Залучення відомих акторів, телеведучих чи публічних особистостей до озвучування персонажів також є характерною рисою. Голоси цих людей часто асоціюються з певними героями, додаючи їм особливої харизми та впізнаваності.

Завдяки цим рисам українська адаптація заслужила визнання не лише серед локальної аудиторії, але й серед іноземних глядачів, які відзначають оригінальність і творчий підхід локалізаторів. Такі успіхи свідчать про те, що українська кіноіндустрія

здатна створювати високоякісний продукт, успішно адаптує світові стрічки під місцевий контекст.

Останнім прикладом вдалої української адаптація кінофільму став «Дедпул», який зумів успішно поєднати міжнародні тренди з локальними культурними реаліями. Цільова аудиторія локалізації була різноманітною — від фанатів оригінального коміксу до молодих людей, які не завжди знайомі з американськими попкультурними референціями, але можуть оцінити адаптовані жарти на основі локальних контекстів. Крім того, важливим аспектом було уникнення прямої цензури в жорстоких і сатиричних елементах, характерних для фільму, що дозволило зберегти дух оригінального контенту.

Загалом, українська локалізація Дедпула стала успішною саме через правильний підхід до адаптації культурних референцій, також локалізатори зуміли уникнути втрати гумору, локалізуючи деякі жарти так, щоб вони стали зрозумілими українському глядачеві. Це передбачало заміну деяких культурних відсилок, наприклад, замість американського фільму «Sharknado», в українській версії була використана передача «Битва екстрасенсів», яка була популярна в Україні в 90-х роках.

Іншим аспектом, на який звертають увагу в українських локалізаціях, є озвучування емоційних сцен. Треба відмітити професійну роботу українських акторів дубляжу, які вміють голосом передати напругу, смуток, радість або агресію у відповідних епізодах. Нюанси голосу й інтонації важливі для створення атмосфери, що максимально наближається до оригіналу.

Локалізація відеоконтенту для української аудиторії стрімко розвивається, відображаючи сучасні тенденції, які виникають у відповідь на зростання інтересу до якісного україномовного контенту. Популярність стрімінгових платформ, таких як Netflix, Disney+, і Amazon Prime, суттєво вплинула на вимоги до локалізації, підвищивши очікування глядачів щодо перекладу, дубляжу та субтитрування. Українська аудиторія прагне бачити контент, який відповідає її культурним цінностям і національній ідентичності, що створює унікальні виклики для перекладачів і адаптерів.

Сучасні тенденції локалізації кінофільмів для української аудиторії зосереджені на кількох важливих аспектах: культурна адаптація, природність мови, динамічний підхід до перекладу гумору, а також передача емоційної насиченості і тонкощів характерів героїв. Відповідно до цих тенденцій, зростає значення використання автентичної української лексики та фразеологізмів, які звучать природно для глядачів і не порушують сприйняття контенту. Останнім часом багато перекладачів і студій дубляжу приділяють увагу збереженню автентичності оригінальних жартів і культурних відсилок, але водночас намагаються адаптувати їх так, щоб вони не виглядали чужорідними в українському контексті.

Актуальним прикладом є популярні франшизи, такі як «Зоряні війни», всесвіти Марвелу або Дж. Мартіна, «Гаррі Поттер», де використовуються елементи вигаданих культур і мов. Це створює особливі труднощі для локалізації, оскільки перекладачі мають зберегти специфічний стиль і атмосферу вигаданих світів. Для цього доводиться вигадувати нові лексеми або стилістично адаптувати їх українською мовою, щоб не втратити колорит світу та забезпечити глядачеві занурення в сюжет.

Також однією з сучасних тенденцій є акцент на ідентифікації глядача з героєм, тому локалізація часто враховує соціальні та емоційні аспекти, характерні для українського глядача. Перекладачі використовують більш виразні емоційні конструкції, специфічні фразеологізми та слова, які підсилюють зв'язок персонажа з аудиторією.

Також дедалі частіше українські адаптації створюються з урахуванням сучасних культурних реалій. Наприклад, переклад соціально значущих фільмів, які мають політичний або соціальний підтекст (наприклад, «Темні часи» або «Влада»), набуває особливого значення, адже важливо, щоб глядачі отримували не лише текстовий переклад, але й зрозумілий культурний контекст.

Постійно вдосконалюються й технології, що сприяють якіснішому дубляжу. Сучасні студії дубляжу використовують нові інструменти для роботи зі звуком і запису голосів, що дозволяє передавати тонкі нюанси голосів акторів та точно синхронізувати озвучення з відеорядом. Особливо важливим цей аспект є у фільмах,

де на перший план виходять емоції або атмосферність, таких як «Мулан» або «Чорна пантера».

Отже, сучасні тенденції локалізації кінофільмів для української аудиторії спрямовані на створення якісного перекладу, який би поєднував адаптовані культурні реалії, глибоку емоційну насиченість і точне відтворення мовної індивідуальності героїв. Успішна локалізація допомагає українським глядачам насолоджуватися кінематографом та ідентифікувати себе з героями, що сприяє розвитку і зміцненню української культурної самосвідомості.

1.5.2. (Не)успішні українські перекладацькі проекти. Неуспішні українські проекти з локалізації та адаптації пов'язані з низкою проблем, що виникають через складність перекладу культурного контексту, технічні обмеження та брак ресурсів. Наприклад, українські локалізації відеоігор довгий час були недоступними або робилися російськими компаніями, залишаючи український ринок без належної уваги. Тільки після 2014 року почали з'являтися офіційні українські переклади, які часто страждали від недостатньої якості перекладу або неправильного тлумачення культурного контексту, але перші локалізації ігор взагалі були неофіційними, зробленими фанатами, а не професіоналами, наприклад, як гра *The Witcher 3: Wild Hunt*. Багато специфічних термінів, назв міст, чудовиськ або предметів були адаптовані для українського контексту фанатами. Фанатські перекладачі намагалися знайти відповідники, які б підходили українській культурі та не порушували [лор](#) гри. Наприклад: *Drowner* (одне з чудовиськ у грі) отримало нове адаптоване ім'я – *Топелець* (український міфологічний аналог). У «Відьмаку» українські фанати також намагалися зробити чудовиськ і термінологію ближчими до рідних міфів, зберігши при цьому й автентичність світу відеогри.

Переклади фільмів і серіалів на таких платформах, як Netflix, також стикаються з труднощами адаптації. Багато глядачів скаржилися на відсутність якісної української озвучки чи субтитрів до 2019 року, що змушувало користувачів звертатися до російськомовних варіантів або піратських ресурсів.

Складність адаптації також полягає в тому, що переклад і адаптація часто збіднюють оригінальний зміст. Наприклад, коли гумор або культурні реалії

непридатні для перекладу, перекладачі «спрощують» або змінюють текст, в результаті чого втрачається частина автентичності оригіналу [44]. Слово «*дієвидло*» в українській локалізації гри «*Sherlock Holmes: The Awakened*» стало одним із найгучніших прикладів невдалого перекладу, яке викликало багато суперечок у спільноті геймерів. Його використали для перекладу англійського терміну *implement*, який в оригіналі означає «знаряддя» або «інструмент». Український варіант перекладу не сподобався користувачам через його неприродне звучання, загальну невживаність у мовленні, незрозумілість та неузгодженість із ігровою термінологією [6]. «Дієвидло» – штучний термін, який виглядав архаїчно та дивакувато для сучасних українців, особливо в ігровому сленгу, де більшість термінів подібні до оригінальних. Наявність цього і подібних термінів без чіткої стандартизації викликало плутанину серед гравців (всі інші слова в перекладі були транслітеровані або наближені до російської версії гри), що створило загальне негативне враження.

Прикладом частково неуспішної локалізації можна назвати анімаційний фільм «Шрек». Хоча загалом мультфільм вважається одним з найуспішніших в анімації, його локалізація для України викликала критику через невдалі перекладацькі рішення. Для «Шреку» особливо важливими були гри слів та каламбури, на яких заснована значна частина гумору франшизи. Багато таких жартів, що базуються на культурних реаліях англomовного світу, були перекладені дослівно або з втратами, що зробило їх не зрозумілими для української аудиторії. Пор. англ.: «*Stop horsing around!*» з адаптацією: «*Перестань дуріти!*». Цю фразу сказав Кіт у Чоботях, коли Віслюк перетворився на коня через магію. Жарт базується на грі слів, пов'язаній із «*horsing around*» — неформальним висловом, що означає «пустувати», але з натяком на те, що Віслюк став конем. У перекладі цей гумор втратив частину смислової напруги та не зміг передати задум авторів, оскільки гру слів було втрачено.

Також в українській адаптації стиль мовлення окремих персонажів не відповідав автентичному. В оригіналі персонажі «Шреку» поліфонічні: Віслюк говорить просторіччям, Принц Чармінг демонструє свою надутість і пихатість через пишномовні, манірні висловлювання, для Піноккіо характерний дивакуватий

ідіостиль. В українській же версії мовлення персонажів було занадто «вилізаним» і через це менш виразним. Пор. енергійний, неформальний стиль Віслюка, який додає комічності його реакціям в оригіналі: «*Man, you gotta be kidding me! That's some crazy stuff right there!*» та укр. адаптацію: «*Та ви жартуєте! Це просто якась дикість!*» (переклад звучить більш офіційно і, хоча зберігає емоційний тон, втрачає експресивність Віслюка). Пор. також оригінальне «*Purr-fect!*» (містить гру слів на основі звуку «purr» (муркотіння), який видають коти, що підсилює гумор Кота у Чоботях) та адаптоване «Чудово!» (гра слів, обумовлена котячою природою персонажа, втрачена, тому переклад звучить нейтральніше).

Українські проекти з локалізації та адаптації фільмів і відеоігор часто стикалися з численними викликами, такими як складність передачі культурного контексту, мовних ідіом, каламбурів та специфічного гумору. Перші локалізації, зроблені фанатами, були важливим кроком, але через брак професійної підтримки багато аспектів адаптації виявлялися неточними або спрощеними. Проблеми, як у відеоіграх, так і в мультфільмах, показують, що гумор, побудований на грі слів, іноді не доходив до аудиторії через недосконалі переклади. Дослівний переклад або зміна стилістичних акцентів персонажів позбавляла персонаж індивідуальності, і українська аудиторія не завжди могла насолодитися всією багатогранністю діалогів. Це демонструє необхідність у більш професійному підході до локалізацій, де враховуються не лише мовні аспекти, але й культурний контекст.

1.5.3. Аналіз чинників впливу на якість адаптації кінофільмів. Адаптація серії кінофільмів «Гаррі Поттер» на українську мову є одним із найскладніших і водночас найуспішніших проектів у сфері локалізації фільмів в Україні. Процес перекладу та дубляжу всіх восьми фільмів охоплював не тільки роботу над текстом, але й врахував багато соціокультурних аспектів, що вплинуло на якість сприйняття фільмів українською аудиторією. Аналіз цих чинників дозволить краще зрозуміти, як локалізація впливає на загальний успіх фільму.

Основні чинники, що вплинули на якість адаптації фільмів про Гаррі Поттера:

1) Переклад імен і власних назв. Серія «Гаррі Поттер» багата на вигадані імена, назви та терміни, які стали викликом для перекладачів. Одним із головних

завдань було створення перекладу, який зберігав би сенс і оригінальність, але був би зрозумілим і зручним для українських глядачів. *Hogwarts* було перекладено як *Гогвортс*. Цей переклад залишився близьким до оригіналу, що дозволило зберегти автентичність назви магічної школи, відомої серед шанувальників. Прикладом неймовірного рішення адаптування складного, але в той час, важливого моменту в історії була адаптація імені Волдеморта, того, що українці чують у другій частині франшизи «Гаррі Поттер і Таємна кімната», – *Tom Marvolo Riddle*, що в оригіналі є анаграмою «I am Lord Voldemort». В українському дубляжі його передали як *Том Ярволод Редл*, що дозволило зберегти структуру анаграми. Цей приклад ілюструє, наскільки важливою є адаптація, що враховує специфіку мови і національну ідентичність, при цьому зберігає оригінальний зміст.

Ще одним яскравим прикладом може бути адаптація імені головної героїні — Герміони. Ім'я *Герміони Грейнджер* (з англ. *Hermione Granger*) залишилося практично без змін в українській адаптації. Це пов'язано, по-перше, зі складністю вимови в оригіналі: ім'я *Hermione* (Гермайоні) досить незвичне для носіїв англійської мови, тому у книзі, першоджерелі, є епізод з поясненням його правильної вимови (у четвертій книзі «Гаррі Поттер і келих вогню» Герміона показує Віктору Крам правильну вимову: «Her-my-on-nee»). Українська транскрипція зіграла не останню роль у прийнятті рішення щодо адаптації імені: воно було транслітеровано як «Герміона».

Збереження імені без значних змін попри досить дивне звучання задля збереження образу персонажа не рідкість. Велику роль в аналізованому кейсі зіграла історична традиція: ім'я Герміона грецького походження і відсилає до персонажа грецької міфології — дочки Менелая та Єлени. Транслітерований варіант імені дозволяє підтримувати відчуття зв'язок з класичною міфологією, що відповідає тематиці магічного світу.

Унікальність імені персонажа та характеру відіграє не останню роль при адаптації. Герміона є однією з головних героїнь, і її ім'я – символ її інтелекту, впевненості та сміливості. Тому зміна імені шляхом більшої «україномовності»

(наприклад, на «Ганну»), могла б сприйматися як втрата унікальності та автентичності й викликати хвилю обурення,

2) Адаптація магічної термінології. Магічний світ «Гаррі Поттера» включає безліч специфічних термінів і заклинань, які також потребували ретельного перекладу. Не всі англійські терміни можна було буквально перекласти українською, тому перекладачі часто використовували творчий підхід: так *Deathly Hallows* перетворилися на «смертельні реліквії». Це збереження прямого сенсу оригінального терміну чітко відобразило суть концепції магічних предметів у світі «Гаррі Поттера».

3) Адаптація імен і заклинань є цікавим прикладом перекладацької майстерності, де важливо не тільки зберегти суть і магічну атмосферу оригіналу, але й зробити ці елементи зрозумілими і привабливими для українських читачів і глядачів.

4) Правильний вибір акторів для дубляжу. Якість дубляжу багато в чому залежить від правильного підбору акторів озвучення. Особливо важливо це для персонажів, які еволюціонують протягом усієї серії фільмів. Голоси акторів дубляжу повинні відповідати емоційному стану персонажів, їхньому вікові та характеру. Озвучення головного героя, Гаррі Поттера, на етапі екранізації перших частин франшизи виконувалося одним актором, але по мірі дорослішання персонажа змінився і голос. Це дозволило зберегти автентичність та відповідність віковій зміні. Волдеморт у дубляжі отримав характерний низький, страхітливий голос, що підсилювало його антагоністичний образ. Саме завдяки вдалій роботі акторів дубляжу багато українських глядачів вважають українську версію фільмів дуже вдалою.

5) Адаптація гумору. Гумор є важливою частиною історії про Гаррі Поттера, особливо в діалогах Рона Візлі, які часто містять жарти. Важливо було передати цей гумор так, щоб він залишався зрозумілим, не втратив своєї дотепності в українській версії. Гумористичні сцени з близнюками Візлі по-справжньому виділяються на фоні подекуди похмурої картинки. Дубляж зумів зберегти їхню веселу, безтурботну натуру, попри деякі відмінності в культурних відсилках між англійською та українською аудиторіями. Сцени із професором Снейпом потребували збереження

його саркастичних коментарів, особливо у спілкуванні з Гаррі та його друзями. Перекладачам вдалося передати і цей специфічний тон, за рахунок чого зберіглася складна природа персонажа.

б) Збереження загальної атмосфери. Ключовий аспект будь-якої адаптації – збереження загальної атмосфери фільму. Це стосується не лише тексту, а й емоційної глибини, музичного супроводу та аудіовізуального контексту. У франшизі про Гаррі Поттера було важливо зберегти інтригуючий та магічний настрій фільмів, при цьому локалізація останніх частин серії вимагала особливої уваги, оскільки емоційні й напружені сцени повинні були зберегти атмосферу епічного завершення багаторічної історії.

Отже, адаптація серії фільмів «Гаррі Поттер» українською стала успішним прикладом серйозного, глибокого підходу до пристосування контенту для широкої україномовної аудиторії.

Висновки до розділу 1

У розділі розглянуто основні характеристики перекладацької локалізації та адаптації, зокрема їх визначення та історія розвитку. Локалізація та адаптація як дві важливі складові перекладацької діяльності, відіграють ключову роль у процесі перенесення змісту з однієї культурної площини в іншу, особливо у сфері кінематографу.

Аналіз особливостей локалізації та адаптації кінофільмів показав, що ці процеси передбачають не лише переклад тексту, але й врахування культурних та мовних відмінностей. Адаптація діалогів, жартів та культурних відсилок є важливими елементами, що дозволяють глядачам у різних країнах зрозуміти і оцінити оригінальний задум творців фільму. Особлива увага приділяється важливості врахування культурних та мовних особливостей. Перекладачі повинні враховувати мовні особливості, гумор, місцеві традиції тощо, аби локалізований продукт зберігав свою автентичність і сприймався як органічний у новій культурній площині. Без вдалої адаптації фільм може втратити значну частину свого потенціалу.

Також у розділі було розглянуто основні критерії успішності локалізації та адаптації кінофільмів, до яких, серед іншого, належать: збереження оригінального змісту, адаптація культурних відсилок для цільової аудиторії, природність діалогів у перекладі, а також вдала передача емоцій та стилю персонажів. Успішна локалізація кінофільму дозволяє добитися від аудиторії іншої культури сприйняття, максимально наближеного до сприйняття аудиторії в країні-виробнику оригінально фільму, і при цьому не втратити жодного важливого елемента змісту (в розділі проаналізовано приклади вдалих та не особливо вдалих адаптації художніх фільмів для україномовної аудиторії).

Отже, локалізація та адаптація — це не просто переклад, це мистецтво адаптації контенту під конкретного глядача, яке, за умови професійного виконання, може суттєво підвищити популярність фільму або серіалу на новому ринку, так само як і в разі невдачі, може назавжди залишити неприємний слід у враженнях споживачів.

РОЗДІЛ 2 СУБТИТРУВАННЯ ЯК МЕТОД ЛОКАЛІЗАЦІЇ

2.1 Субтитрування: дефініція та підходи

Аудіовізуальний переклад (далі – *АВП*) – це процес, завдяки якому фільми чи телепередачі стають зрозумілими для глядачів, які не володіють мовою оригіналу. Попри те, що історія АВП починається з часів появи кінематографу, він досі не отримав достатнього наукового осмислення як окремий вид перекладацької діяльності. Цей вид перекладу має свої специфічні особливості та форми. Основними **формами АВП** є дубляж, субтитрування, синхронізація та закадровий переклад.

Субтитрування – один із найпоширеніших способів АВП, який в багатьох країнах займає домінуюче місце. Субтитрування активно використовується у Скандинавії (Данії, Норвегії, Швеції), а також у Нідерландах, Бельгії, Португалії, Греції та Ізраїлі. В Україні цей метод також популярний для міжмовного перекладу, особливо з російської та англійської мови. Переклад з англійської мови за допомогою субтитрів часто застосовується разом із закадровим перекладом на телебаченні та для DVD-продукції [25; 44].

Як метод перекладу субтитрування з'явилося вже в перші роки існування кіно. Напочатку ХХ століття з ростом популярності кінематографу у різних країнах світу виникла й потреба зробити іноземні фільми зрозумілими для глядачів різних мовних спільнот.[28; 33] Перші субтитри використовувалися в німому кіно у формі **інтертитрів** – текстових вставок між сценами, які пояснювали сюжет чи діалоги [62], як, наприклад, у фільмі «Нетерпимість» (1916) Девіда Ворка Гріффіта або у «Метрополісі» (1927) Фріца Ланга, де вони використовувалися, щоб пояснити сюжет, передати діалоги і полегшити глядачам розуміння розвитку подій. Інтертитри показувалися між сценами, часто на окремих кадрах з текстом, який роз'яснював події, іноді вони супроводжувалися графічними елементами для підсилення емоційного впливу.

Хорхе Діаз-Сінтас визначає інтертитри як перші форми текстового супроводу в кіно, які з'явилися у німому кінематографі для пояснення сюжету, діалогів або опису

сцени між кадрами [36]. Цей вид тексту допомагав глядачам розуміти події, коли звук ще не був інтегрований у фільми, а його функція була подібна до субтитрування, яке нині розвинулося для різних мов і аудиторій.

Перші звукові фільми, що з'явилися у 1920-х роках, дали початок сучасній практиці субтитрування. У 1930-х роках, коли з'явилися технології, які дозволяли наносити текст безпосередньо на плівку, субтитри вже стали поширеним засобом перекладу. Стрічка «Співак джазу» («The Jazz Singer») 1927 року, яку вважають першим «частково звуковим» фільмом, оскільки він містив деякі діалоги та музику, синхронізовані з візуальним рядом, започаткувала сучасну практику субтитрування. До кінця 1920-х років звукові фільми, такі як, наприклад, «Світло Нью-Йорка» («Lights of New York», 1928), уже повністю покладалися на звук, що спричинило активний розвиток субтитрування як способу адаптації кінофільмів для міжнародної аудиторії.

У 1930-х роках технології покращилися, і почали використовуватися субтитри, надруковані прямо на плівці, що спростило переклад іноземних фільмів, дозволяючи поширювати їх на інші мовні аудиторії.

Вивчення субтитрування як лінгвістичної дисципліни набуло популярності у другій половині ХХ століття. Основні дослідження в цій сфері пов'язані з вченими, які спеціалізуються на аудіовізуальному перекладі та перекладознавстві. Вагомий внесок у теорію еквівалентності перекладу, що є основоположною в субтитруванні, зробив Юджин Найда. Ларрі Венуті вивчав культурні та соціальні аспекти перекладу, які також дуже важливі для адаптації контенту через субтитри.

Серед сучасних дослідників субтитрування можна виділити Анну Матамалу, яка зосереджується на аудіовізуальному перекладі для людей з порушеннями слуху. Субтитруванням займається також Хорхе Діаз-Сінтас, який досліджував вплив культурних особливостей і проблеми передачі гумору в субтитруванні.

За визначенням Діаза-Сінтаса, субтитри – це текстові форми, що відображаються на екрані, зазвичай внизу, і надають глядачам письмовий переклад або транскрипцію діалогу чи іншої відповідної звукової інформації [48]. Субтитри

можуть слугувати різним цілям, наприклад, надавати доступ до іншомовного контенту або допомагати людям з вадами слуху.

Існують різні **типи та види субтитрів**, які використовуються для поліпшення сприйняття відеоконтенту людьми з порушеннями слуху або глядачами, які не розмовляють певною мовою. У цьому випадку можна виокремити такі типи субтитрів: субтитри тією ж мовою та перекладацькі субтитри, закриті та відкриті субтитри, комерційні або рекламні субтитри та SDH [61].

Субтитри тією ж мовою, якою говорять персонажі, зазвичай використовують для слабочуючих глядачів або для людей, які вивчають цю мову. Вони можуть містити додаткову інформацію про звуки, наприклад, «музика грає», «сміх», «грюкання дверей» тощо, але не обов'язково.

Перекладацькі субтитри передають автентичні репліки персонажів мовою глядацької аудиторії. Вони найбільш поширені у фільмах та серіалах, коли контент подається мовою, відмінною від рідної для глядача. Зазвичай ці субтитри націлені на передачу змісту діалогу, а не на дослівний переклад.

Закриті субтитри йдуть на крок далі за звичайні субтитри. Це субтитри, які глядач може увімкнути або вимкнути за бажанням. Закриті субтитри призначені для слабочуючих і також включають звуки, музику, сміх та інші аудіо ефекти, як і субтитри SDH. Закриті субтитри дають глядачеві більше свободи вибору і можуть бути доступні в декількох мовах для одного відео.

На відміну від останніх, **відкриті субтитри** вбудовані в зображення і не можуть бути вимкнені. Вони часто використовуються в кінотеатрах, коли немає вибору мови для субтитрів, або для соціальних мереж, де звук може бути вимкнений. Відкриті субтитри особливо важливі для контенту, що показується в публічних місцях або на пристроях без підтримки субтитрів.

Комерційні субтитри супроводжують рекламні відеоролики, презентації, навчальні відео та інколи навіть фільми та серіали, якщо вони містять спонсорський контент тощо. Вони можуть містити додаткові пояснення, назви продуктів, характеристики та іншу інформацію для глядачів.

Субтитри для людей з вадами слуху (SDH), також відомі як розширені субтитри, містять побічну описову інформацію про фонові шуми, дикторів та інші аудіовізуальні елементи на додаток до діалогу і звуків. Це допомагає не тільки глухим і слабочуючим, а й людям з когнітивними порушеннями краще зрозуміти відео [60].

Кожен з типів субтитрів має свої особливості і цільову аудиторію. Вибір типу субтитрів залежить від характеристик контенту, потреб глядачів і культурних особливостей цільової аудиторії.

Таблиця 2.1.

Порівняльна характеристика типів субтитрів

Тип субтитрів	Опис	Цільова аудиторія	Переваги	Недоліки
Перекладацькі субтитри	Переклад реплік персонажів з оригінальної мови на мову цільової аудиторії	Глядачі, які не розуміють мову оригіналу	Сприяють міжкультурній комунікації, роблять контент зрозумілим для різних мовних груп	Можливе викривлення змісту через недослівний переклад.
Субтитри мовою оригіналу	Субтитри тією ж мовою, що й оригінал. Можуть містити описи звуків	Люди з порушеннями слуху, люди, які вивчають мову оригіналу	доступні для слабочуючих, сприяють вивченню мови	Не підходять для глядачів, які не розуміють мову оригіналу
Закриті	Можна увімкнути або вимкнути. Містять текст діалогів і описи звуків	Люди з порушеннями слуху, широка аудиторія	Гнучкість у використанні, доступність у кількох мовах	Потребують підтримки від програвача чи платформи
Відкриті	Постійно вбудовані у відео, не можуть бути вимкнені	Глядачі у публічних місцях, користувачі соцмереж	Доступність у будь-яких умовах, зокрема без звуку чи підтримки субтитрів	Відсутність можливості вимкнути, може заважати деяким глядачам

Тип субтитрів	Опис	Цільова аудиторія	Переваги	Недоліки
Комерційні	Супроводжують рекламні чи навчальні матеріали, містять пояснення про продукти	Споживачі реклами, учасники презентацій	Акцентують увагу на ключових повідомленнях, допомагають краще зрозуміти матеріал	Обмежений функціонал, орієнтовані переважно на комерційні потреби
Субтитри SDH	Містять тексти діалогів, описи звуків, фонові шуми, ідентифікацію дикторів	Люди з порушеннями слуху, когнітивно обмежені глядачі	Максимальна доступність, передача повного аудіального контексту	Складні для людей, які не звикли до великої кількості описової інформації. Недоступні на багатьох стрімінгових платформах

Субтитри є важливим засобом забезпечення доступності та комфорту перегляду відеоконтенту для різних груп глядачів. Вони охоплюють кілька типів інформації, кожен з яких сприяє повноцінному сприйняттю відео.

Звукові ефекти в субтитрах особливо корисні для людей з порушеннями слуху, оскільки описують шумові фони, що створюють атмосферу сцени. Такий підхід дозволяє глядачам без звуку відчувати всі відтінки аудіоконтенту та краще зрозуміти події на екрані.

Субтитри також містять тексти пісень, які глядачі можуть не почути, якщо дивляться відео без звуку або мають проблеми зі слухом. Текст музичних творів дає можливість повністю насолодитися змістом пісень, оскільки субтитрування робить їх зрозумілими та доступними.

Розповідь, яка часом ведеться диктором за кадром, потребує особливого формату субтитрів, щоб глядачі могли одночасно чути голос і бачити його текстову інтерпретацію. Так вона стає більш зрозумілою, при цьому глядачем одночасно відстежується сюжет, що передається через наративну частину відео.

Форматування та індикація також є важливими елементами субтитрів, тому що вони допомагають ідентифікувати мовця, що винятково важливо тоді, коли в кадрі одночасно з'являються кілька осіб. Також це спрощує розуміння діалогу, особливо тоді, коли всі субтитри подаються одним шрифтом, а можливість візуально розрізнити мовців відсутня.

Крім того, субтитри забезпечують переклад іноземними мовами. Це актуально, коли у відео присутні кілька мов, адже завдяки перекладу субтитри стають доступними для глядачів різних національностей, забезпечуючи глобальне охоплення аудиторії. У кіноадаптації «Гри престолів» та її продовженні «Дім Дракона» використання субтитрів було вдалим рішенням для передавання локальної мови – високої валерійської, штучної мови, створеної для персонажів з метою підкреслення їхньої родової ідентичності. Оскільки ця мова глядачам невідома, в серіалах були використані відкриті субтитри, які «перекладали» її англійською, що давало змогу сприймати валерійську на слух і розуміти все сказане, а також додавало певної атмосферності.

Тексти, які з'являються безпосередньо в кадрі, заслуговують окремої уваги. Вони можуть погано читатися через шрифт або низьку якість відео. Тому найважливіші написи представляють у вигляді субтитрів, що робить їх зміст зрозумілим для глядачів, які інакше могли б втратити ці деталі.

Найчастіше субтитрування зазнають усні діалоги, при цьому репліки персонажів перетворюють на текст, який легко сприймається і дозволяє глядачам краще розуміти зміст відео.

Тобто усі типи субтитрів спрямовані на покращення сприйняття контенту, завдяки ним він стає доступним для аудиторії з різними мовними потребами та можливостями.

Українські стрімінгові сервіси, такі як Megogo, Sweet.tv і Kyivstar TV, а також міжнародні платформи Netflix, Amazon Prime Video, YouTube і Apple TV+, пропонують широкі можливості використання субтитрів, що особливо важливо людям із порушеннями слуху, тим, хто вивчає іноземні мови або бажає переглядати контент мовою оригіналу з перекладом. Налаштування субтитрів на вищевказаних

платформах часто передбачають вибір мови (на Netflix чи Amazon Prime субтитри зазвичай пропонуються мовою оригіналу, англійською, українською та іншими популярними мовами) або типу субтитрів (див. вище), стилю тексту (можна обирати розмір, шрифт, колір тексту, колір фону або прозорість, що сприяє зручності читання в різних умовах). Також можна налаштувати синхронізацію (до речі, платформи на кшталт YouTube також пропонують можливість ручного регулювання синхронізації субтитрів для виправлення розсинхрону між текстом і відео) або положення субтитрів (стандартно вони розташовані внизу відео та відцентровані, але за бажанням глядач може перемістити їх догори або розташувати у лівому краю).

Отже, як міжнародні, так і українські сервіси та стрімінгові платформи демонструють прогрес у впровадженні субтитрування, однак потреба в подальшому вдосконаленні цього сегменту все ще існує. Зокрема, треба забезпечити ширший доступ до субтитрів SDH, що ще більше підвищить доступність контенту для всіх категорій глядачів.

2.2 Аналіз основних принципів субтитрування

Згідно з принципами, сформульованими Х. Діаз-Сінтасом [36], створення субтитрів – це складне балансування між передачею змісту, забезпеченням зрозумілості тексту для глядачів та його культурною адаптацією. Основні принципи цього процесу охоплюють низку факторів, кожен з яких треба врахувати, щоб субтитри максимально відповідали потребам аудиторії та технічним обмеженням медіа.

Стислість і лаконічність є одним із ключових підходів до субтитрування, адже текст має бути максимально коротким, щоб глядач міг встигнути його прочитати. Зазвичай субтитри обмежуються 35-40 символами на рядок, а на екрані одночасно розміщуються один або два рядки [53; 54]. Сприйняти більшу кількість рядків людина просто не спроможна в такій обмежений період часу, до того ж вона бачить текст одночасно з картинкою, а багато тексту на одну картинку притуплює сприйняття. Ще однією підставою для стислості є той факт, що чим довший рядок, тим складніше його прочитати, не відволікаючись від зображення. Врахування цих факторів вимагає

скорочення тексту, відкидання другорядних деталей та зосередження уваги на ключових аспектах висловлювання. З цих же причин важливо уникати дослівного перекладу і віддавати перевагу адаптованому тексту, що передає основний зміст.

Психологічними особливостями людського сприйняття обумовлено багато нюансів при складанні субтитрів. Наприклад, перший рядок засвоюється глядачем найяскравіше, тому за можливості в нього намагаються помістити основний смисл фрази. Також укладачі субтитрів враховують, що відстань між репліками має бути мінімум 8 кадрів (приблизно третина секунди). Це час, необхідний для відпочинку ока, оскільки читання без пауз утруднює сприйняття. Субтитри повинні бути білого або тьмяно-жовтого кольору, з тонкою чорною окантовкою, оскільки на тлі яскравої картини білий колір є оптимальним. Шрифт має бути простим, не занадто жирним, букви не повинні зливатися. У субтитрах використовується шрифт Аста, який легко читається. Це основний шрифт у світовій практиці створення субтитрів. Іноді застосовують й інші шрифти, наприклад, Times New Roman або Tahoma [6].

Таблиця 2.2.

Тривалість відображення субтитрів

Кількість символів	Тривалість
Однорядкові субтитри	
1 слово (до 10 знаків)	1–1,5 сек.
10–35 знаків	2 сек.
Дворядкові субтитри	
1-й рядок — 35 знаків 2-й рядок — до 10 знаків	3,5 сек.
1-й рядок — 35 знаків 2-й рядок — до 25 знаків	4 сек.
1-й рядок — 35 знаків 2-й рядок — 35 знаків	5–6 сек.

Не менш важливим принципом є **чіткість і простота**. Субтитри мають бути зрозумілими для найширшої аудиторії, тому використання складних конструкцій чи літературних зворотів зазвичай не рекомендується. Текст повинен бути максимально простим для сприйняття, а складні фрази – спрощеними без втрати закладеного смислу. Субтитровані діалоги треба будувати так, щоб не виникало проблем з чітким розрізненням персонажів. Це можна реалізувати через вказівку імені персонажа перед його реплікою або через використання різних кольорів тексту, що є звичним у субтитрах для людей із вадами слуху. Такий підхід допомагає глядачам легко ідентифікувати, хто саме говорить, навіть якщо репліки подаються без голосу чи зображення.

Правильна пунктуація не лише зберігає ритм реплік, але й допомагає зробити текст зрозумілішим. Важливо, щоб вона відображала інтонації, паузи та інші нюанси мовлення персонажів.

Форматування тексту субтитрів також виконує важливу роль у забезпеченні **зрозумілості**. *Курсив* є одним із найпоширеніших способів форматування і використовується для виділення непрямого мовлення, думок персонажів, пісень або реплік голосів за кадром. Це дозволяє відразу ідентифікувати, що текст належить до іншого типу мовлення, наприклад, внутрішнього діалогу. *Кольорове кодування* субтитрів застосовується для розмежування персонажів у багатоголосих діалогах. Різні кольори тексту допомагають чітко визначити, хто саме говорить, і є особливо важливими для людей із порушеннями слуху, які не можуть ідентифікувати голоси на слух. *Символи*, такі як трикрапка (...) або тире (–), додають тексту динамічності та передають паузи, переривання чи незакінчені думки. Такі маркери сприяють більш точній передачі інтонації та ритму мовлення персонажів. *Особливі позначки* також використовуються для передачі специфічних видів голосів, наприклад, реплік через радіо або гучномовець, які супроводжуються текстом у дужках «(по радіо)» або «(спотворений голос)». За допомогою спеціальних текстових позначок відбувається підсилення емоцій: «[із сумом]», «[саркастично]» або «[радісно]». Такі підходи допомагають глядачеві зрозуміти настрій сцени, навіть якщо інтонація чи міміка персонажів недоступні. Для передачі додаткових звуків у субтитрах SDH

використовуються *описові маркери*, наприклад: «[гучний грім]» або «[мелодія фортепіано]». Вони забезпечують глядачів з вадами слуху інформацією про аудіоконтекст сцени. Крім того, *використання великих літер* дозволяє підкреслити гучні звуки, крики чи важливі емоційні акценти в репліках персонажів. Наприклад, текст «*НЕ ЗАЛИШАЙ МЕНЕ!*» передає інтенсивність моменту.

Розташування тексту на екрані відіграє значну роль у ситуаціях, коли звук походить із певного напрямку чи від персонажа поза кадром. Субтитри можуть розміщуватися у верхній частині екрана або зміщуватися до країв, щоб підкреслити джерело мовлення.

Синхронізація з відеорядом є важливою технічною складовою процесу субтитрування. Х. Діаз-Сінтас наголошує, що субтитри повинні з'являтися та зникати синхронно з репліками персонажів. Це забезпечує не лише зрозумілість, а й комфорт під час перегляду [36]. Розсинхронізація тексту з відеорядом може значно погіршити якість сприйняття матеріалу, особливо у динамічних сценах, та зіпсувати враження від перегляду фільму чи серіалу. Розсинхронізація проявляється в тому, що текст субтитрів з'являється або занадто рано, до того як персонажі починають говорити, або ж запізнюється, коли сцена вже змінилася. Це призводить до втрати контексту, плутанини і навіть комічних ситуацій у випадках, коли текст не відповідає поточній сцені. Особливо негативно вона впливає на фільми з швидкими діалогами або складними поворотами сюжету, де важливо встигати розуміти, що саме відбувається.

Розсинхронізація може виникати з кількох причин. Однією з основних є технічні нюанси під час складання або використання субтитрів. Наприклад, субтитри можуть бути створені для іншої версії відеофайлу. Це призводить до поступового зміщення тайм-кодів і робить текст невідповідним відеоряду. Іншою причиною може бути недбалість перекладачів або монтажерів, що не перевірили фінальну синхронізацію після внесення змін у відео. Також проблеми виникають через автоматичні інструменти для синхронізації субтитрів, які можуть помилятися під час визначення пауз і реплік. Ще розсинхронізація часто зустрічається в аматорських або піратських перекладах, створених ентузіастами без належних ресурсів і досвіду. Крім того, подібні переклади у багатьох випадках не враховують культурні або мовні

нюанси, що ще більше ускладнює сприйняття їх глядачем. Саме через це, що аматорські субтитри не проходять якісного контролю, вони зазвичай розповсюджуються на неофіційних платформах.

Проте, помилки можуть допускати навіть великі студії, які спеціалізуються на швидкому масовому створенні субтитрів для стрімінгових платформ, таких як Netflix або Amazon. Найчастіше це трапляється тоді, коли контент потрібно випускати в дуже стислі строки, а локалізація включає десятки мов, при цьому помилки спостерігаються в дубляжі чи субтитрах менш популярних мов, де контроль якості не такий суворий. Хоча студії субтитрування зазвичай мають стандарти якості, людський фактор чи поспіх можуть спричинити недоліки. У випадку незалежних чи малобюджетних студій, таких як ті, що працюють над документальними фільмами чи артхаусним кіно, помилки трапляються ще частіше через обмежене фінансування або відсутність перевірок.

Для уникнення розсинхронізації важливо використовувати якісні субтитри, розроблені спеціально для відповідної версії фільму чи серіалу. Не менш важливо приділяти увагу професійному контролю якості та перевірці фінальної версії перед випуском. [18] Це дозволяє забезпечити глядачам повноцінне занурення у фільм без технічних недоліків, які відволікають і псують сприйняття сюжету.

Культурна адаптація тексту для субтитрування є ще одним важливим аспектом. Субтитри повинні брати до уваги особливості цільової аудиторії; культурно специфічні елементи, які можуть бути непрозорими, треба замінювати на відповідні аналоги. Це допомагає глядачам розуміти події, що відбуваються на екрані, і враховувати при цьому власну культуру, досвід та звички.

Передача емоційного забарвлення також є важливим елементом субтитрування. Текст повинен передавати не лише зміст, але й тон, емоції та інтонацію, що відчуваються в репліках персонажів. Використання спеціальних позначень, наприклад, курсиву або певних символів, допомагає зберегти емоційну насиченість тексту, що вельми важливо для драматичних або комедійних сцен.

Побіжно зауважимо, що навіть в одній мові текст субтитрів може відрізнятись від тексту дубляжу через різницю в цілях і обмеженнях між двома форматами.

Дубляж створюється для того, щоб передати емоції, інтонацію та ритм мови, враховуючи її звучання. Субтитри ж мають інші функції: вони повинні бути лаконічними та вміщати основний зміст, при цьому зберігаючи зручність для читання.[42] Оскільки субтитри обмежені часом і простором, їхній текст нерідко стискається або спрощується, щоб він встиг з'явитися на екрані в потрібний час. Це може призвести до того, що певні фрази або деталі, які є в дубляжі, будуть опущені або змінені. Крім того, не всі слова або вирази зможуть бути передані дослівно через мовні особливості. Також деякі слова чи репліки можуть бути адаптовані до специфічних соціальних або культурних контекстів, щоб забезпечити кращу сприйнятливості для широкої аудиторії. Зрештою, субтитри повинні балансувати між точністю та читабельністю, що може призводити до невеликих, але важливих змін порівняно з оригінальним аудіо.

Таким чином, основні принципи, виділені Діаз-Сінтасом [36] в процесі аналізу субтитрування наступні: доступність, зрозумілість, чіткість, лаконічність, технічна синхронізація з відеорядом та культурна адаптація.

2.3 Вдале субтитрування в українських перекладах кіноматеріалів

«Дім Дракона» (House of the Dragon) – американський фентезійний серіал, який є приквелом до «Гри престолів» (Game of Thrones). Сюжет серіалу обертається навкруг подій, що відбулися за 200 років до основної історії «Гри престолів», і розповідає про династію Таргарієнів, їхню боротьбу за владу, інтриги, сімейні конфлікти та громадянську війну, відому як Танок Драконів. Сценарій серіалу заснований на книзі Джорджа Р. Р. Мартіна «Полум'я і кров», що детально описує історію дому Таргарієнів, їхнє становлення та їхню боротьбу за престол у межах сім'ї.

Саме цей серіал є гарним прикладом вдалої української адаптації та субтитрування, попри всю його складність, що обумовлюється багатим культурним та історичним контекстом, який треба було передати, а також заплутаною термінологією, вже знайомою українській аудиторії завдяки «Грі престолів» (у серіалі зустрічаються такі специфічні поняття, як «Рука Короля», «Залізний трон», «Сім

Королівств», які потребували збереження послідовності перекладу, адже глядачі вже звикли до цих термінів).

Проаналізувавши субтитрування першого сезону серіалу, можна зробити висновок, що спеціалісти приділили багато уваги деталям і обрали креативний підхід. Розглянемо декілька прикладів.

Приклад 1

Оригінал:

The only thing that could tear down the House of the Dragon...was itself.

Субтитри:

Єдиним, що могло зруйнувати Дім Дракона, були самі Таргарієни

На прикладі 1 можна побачити чудову адаптацію з боку українських спеціалістів. Замість займенника «itself», в оригіналі прив'язаного до «the House of the Dragon» (укр. «Дім Дракона»), було використано прізвище «Таргарієни», головної сім'ї «Дому Дракона», в якій нібито тече драконяча кров. Ця заміна не тільки допомогла адаптувати англійську конструкцію, яка б звучала не органічно для українських глядачів, якщо б була перекладена буквально (приклад 2), але й конкретизувало висловлювання, тим самим допомагаючи глядачам зрозуміти, що Таргарієни здатні самі себе зруйнувати.

Приклад 2

Оригінал:

The only thing that could tear down the House of the Dragon...was itself.

Прямий переклад:

Єдина річ, яка могла знести Дім Дракона ... це він сам.

Прямий дослівний переклад має право на існування, адже загальний смисл не втрачається, але саме використання прізвища Таргарієнів робить думку більш виразною.

Серіал демонструє значну різноманітність персонажів і стилів мовлення: від високого стилю урочистих королівських промов до розмовного або навіть грубого стилю солдатських балачок. Це створювало додаткові виклики для перекладачів, адже індивідуальність кожного героя повинна бути перенесеною: офіційні висловлювання монархів слід адаптувати, зберігаючи піднесеність, а діалоги

звичайних людей повинні виглядати простіше і природніше. Окремої уваги заслуговувала також передача фольклорної стилістики та атмосфери світу Вестеросу, який базується на середньовічному епосі з елементами містики й міфології (див. промови про Богів, згадки про драконів і магію). Спеціалісти з адаптації справилися з завданням, підкресливши унікальний дух серіалу.

Адаптація «Дому Дракона» супроводжувалась і труднощами, зокрема культурними відмінностями та відсутністю відповідників для певних понять в українській мові. Наприклад, у Вестеросі існує власна релігія і міфологія, які не мають точних аналогів у нашій культурі, що ускладнює роботу з такими поняттями, як «Старі боги і Нові» або «Великий септон». Важливо було дотриматися лексики, яка б передавала сутність цих понять без спотворення оригінального смислу. Використання вигаданих імен і назв теж вимагало уважного підходу. Оригінальні імена (Деймон, Рейніра, Візеріс) також повинні були залишатися впізнаваними, щоб адаптація звучала природно та не створювала зайвої плутанини серед глядачів.

Значні виклики виникали також у ситуаціях, коли треба було точно передати емоції та інтонації персонажів. Деякі сцени в серіалі надзвичайно емоційні, і при адаптації важливо було не лише зберегти зміст, але й передати тон персонажів – від крику й сарказму до жартів і шепоту. Будь-яка помилка тут могла вплинути на сприйняття сцени загалом. Деякі персонажі користуються архаїзмами та застарілими конструкціями, що підсилюють епічність світу, і для українських субтитрів було важливо відобразити цей стиль без зайвого спрощення тексту.

Гарним прикладом може бути діалог короля Візеріса з його братом, Деймоном. Сцена була насичена яскравими емоціями – обуренням, злістю й розчаруванням. Емоційний діапазон сварки пролягав між душевним криком короля і спокійною непокрою його брата.

Приклад 3

Оригінал:

*I've been only ever defended you!
Everything I've given you is thrown back in
my face!*

Субтитри:

*Я завжди захищав тебе!
А ти ніколи не цінував те, що я робив для
тебе!*

У цій сцені король голосно кричав, намагаючись донести свої почуття до Деймона. Субтитри добре передають почуття і настрій діалогу. Знаки оклику використовуються для передачі «гучності» розмови. Кількість символів відповідає правилам субтитрування (від 30 до 40 символів на рядок), а синхронізація тексту субтитрів із звуковим рядом зберігає загальний смисл сцени.

Ще одним викликом було збереження автентичності фразеологізмів та прислів'їв. В оригіналі часто зустрічаються специфічні звороти, як-от *Blood is thicker than water* чи *Fire and Blood*, які потребують еквівалентних українських відповідників. Якщо не підійти до цього питання з обережністю, субтитри можуть виглядати неприродньо або навіть втрачати сенс.

Вже з першого сезону можна помітити серйозний підхід і кропітку роботу спеціалістів з адаптації і, зокрема, субтитрування. В першій серії події відбуваються динамічно, глядачів знайомлять із персонажами і всесвітом, тож правильна адаптація є неймовірно важливою як для правильного розуміння світу цієї історії, так і для формування бажання перегляду її подальшого розвитку. На початку серії можна знайти інтертитри, які дають коротке, але важливе пояснення та орієнтир в часовому відрізку, спираючись на основну історію «Гри престолів».

Приклад 4

Оригінал:

It is now the ninth year of King Viserys I Targaryen's reign. 172 years before the death of the Mad King, Aerys, and the birth of his daughter Princess Daenerys Targaryen.

Субтитри:

Йде дев'ятий рік правління короля Візеріса I Таргарієна. За 172 роки до смерті Божевільного короля Ейріса і народження його дочки, принцеси Дейнеріс Таргарієн.

Спеціалісти по субтитрам прекрасно передали легку оповідну структуру та синхронізували звукове супроводження із накладенням субтитрів.

Проте, можна виділити й окремі моменти, які можна було б покращити для досягнення ще більшої точності в передачі оригіналу. В першу чергу це стосується архаїзмів або стилістичних особливостей мовлення персонажів. Наприклад, деякі поняття, пов'язані з культурними особливостями світу Дж. Мартіна, потребують

більшої уваги до контексту або могли б бути адаптовані з урахуванням усталеної української термінології, аби звучати органічніше. Також у субтитрах не були відображені звуки драконів, їх гарчання, махи крилами.

Однак висока валерійська мова передавалася і в субтитрах, і на дубляжі. Було прийнято вдале рішення не накладати на оригінальний звук український «переклад» валерійської. В оригіналі для відображення валерійської використовувалися відкриті англійські субтитри, «приклеєні» до відеорядку, які не можна вимкнути за бажанням. Такий саме принцип використали і в українському субтитруванні.

Приклад 5

Оригінал:

Fire and blood. That is what we are.

Субтитри:

Вогонь і кров. Це ми.

На прикладі 5 гасло Таргарієнів, яке несе важливе символічне навантаження. Спрощений переклад «*Це ми*» не передає повністю його суть. Альтернативний варіант міг би звучати як «Вогонь і кров – це наша суть».

Приклад 6

Оригінал:

I'll make sure they pay for this.

Субтитри:

Я подбаю, щоб вони заплатили за це.

Хоча переклад і передає смислове навантаження фрази, він виглядає надто нейтрально, тоді як ідентичне речення англійською виражає загрозу. Альтернативний варіант – «Я змушу їх заплатити за це» – звучав би потужніше та агресивніше.

Приклад 7.1

Оригінальні субтитри:

Get up!

Aegon.

Get up!

Українські субтитри:

Вставай! Ейгоне!

Вставай!

Оригінальні субтитри англійською мовою з'являлися у вигляді роздільних слів, по черзі, синхронізуючись із звуковою доріжкою. В той час як українські субтитри об'єднали перші два вигука, додавши знак оклику до обох слів. Вигук «Ейгоне!»

трохи випереджає картинку і звукову доріжку. В цілому ці зміни не вплинули на якісь сприйняття контенту.

Приклад 7.2

Оригінальні субтитри:
Mother?
What is it?

Українські субтитри:
Матінко? Що таке?

Український варіант субтитрів з'явився пізніше, а прибрати його раніше, тож слова «Що таке?» зникли з екрану ще до того, як Ейгон їх вимовив, що може стати причиною того, що глядачі не встигатимуть дочитувати текст до кінця. Також в українській версії субтитрів два рядка об'єднані в один.

Приклад 7.3

Оригінальні субтитри:
What is it?
What is it?
What is it?
That's all you can say for yourself?

Українські субтитри:
«Що таке? Що таке?»
Це все, що ти можеш сказати?

Українські субтитри через пунктуацію підкреслили передражнювання леді Алісентою свого сина.

Приклад 7.4

Оригінальні субтитри:
Has something happened?
Dyana.

The serving girl.
Oh for god's sake.
The girl, Aegon.
The one you sent fleeing from your
company.

Українські субтитри:
Щось сталося?
Діана.
М?
Служниця.
В ім'я богів. Дівчина, Ейгоне, та, що
від тебе втекла.

В українській версії субтитрів дещо змінений порядок появи слів: переклад *The serving girl* не з'являється одночасно із відповідним кадром. Нечленороздільне бурмотіння «М?» в англійській версії субтитрів ніяк не відобразалося, а саме текстове передання цього звуку українською, стало причиною переривання репліки «*Dyana. / The serving girl*».

Приклад 7.5

Оригінальні субтитри:

*It was just a harmless fun.
She didn't need to go around and get
upset about it.*

Think of the shame on your wife, on me.

Українські субтитри:

О, я просто розважився!

Не варто було їй так засмучуватися.

Та ти ж дружину зганьбив! І мене!

В українській версії субтитрів було додано знак оклику після слів «*О, я просто розважився!*», згідно з оригінальною зміною інтонації героя. Також в українських субтитрах було вирішено розділити репліку Алісенти на дві частини і додали знаки оклику. Це обумовлено інтонаційними змінами в голосі, а також настроєм самої промови – розлюченістю та розчаруванням.

Приклад 8

Оригінальні субтитри:

*You will have chance to make
your own petition, Princess Rhaenyra.
Do Ser Vaemond the courtesy
of allowing him to be heard.*

Українські субтитри:

*Ви подасте своє прохання, Принцесо.
Дозвольте сіру Веймонду висловитись.*

В українській версії спостерігається значне скорочення слів. Уся фраза вміщена у два рядки, які з'являються один за одним, по черзі. Хоча тексту стало вагомо менше, сенс і настрій передаються влучно.

Приклад 9

Оригінальні субтитри:

*It was ever my husband's will for that
Driftmark
pass through Ser Laenor
to his trueborn son...
Lucerys Velaryon.
His mind never changed.
Nor did my support of him.*

Українські субтитри:

*Волею мого чоловіка правління
Дріфтмартком перейде до від сіра
Лейнора
до його законного сина,
Люцеріса Веларіона.
Це рішення незмінне та обговоренню не
підлягає.*

На цьому прикладі знову просліджується тенденція об'єднання декількох розривних частин в одне речення. І хоча кількість знаків на рядок і читабельність залишаються в рамках норми, таке поєднання часто є невдалим саме через часове

випередження субтитрами звукового супроводження. Так, «...до його законного сина, Люцери́са Велари́она...» зникає ще до озвучування цієї інформації на екрані.

Приклад 10

Оригінальні субтитри:

*That is no true Velaryon,
and certainly no nephew of mine.*

Українські субтитри:

*Це не справжній Веларіон
і точно не мій племінник.*

І в англійських, і в українських субтитрах не достатньо передається емоційна складова. У фільмі глядачі чують гучний крик: це Веймонд викрикує на весь тронний зал, що в жилах сина Рейніри немає ані краплі крові Веларіонів. Субтитри ж в обох мовах здаються занадто нейтральними в порівнянні зі звуковим супроводженням. Для відповідної передачі емоційної та інтонаційної складових субтитри могли б мати наступний вигляд:

ВІН... не справжній Веларіон!

І аж ніяк не мій племінник.

Приклад 11

Оригінальні субтитри:

*And gods me damned...
I will not see it ended
on the account of this--
Say it.
Her children...
are bastards!
And she...
is...
a whore.
I...
will have your tongue for that.*

Українські субтитри:

*І нехай будуть прокляті всі боги,
але я не хочу бачити,
як він занепаде через дії цієї...
Скажи.
Її діти – бастарди!
А вона просто повія!

Я відріжу тобі язика.*

Українське субтитрування у продовженні цієї гучної й експресивної сцени дуже відрізняється від англійського. Сір Веймонд вже зовсім не цурається гучних і брудних слів. Для повноцінної передачі його емоційного стану не достатньо простого знаку оклику, як це було зроблено в українському тексті. В англійській версії субтитрів фразу «*And she is a whore*» розділили на декілька частин, згідно з оригінальною звуковою доріжкою, що є знову цікавішим рішенням, ніж українська версія.

Доцільніше було би виділити найгучніші звукові моменти форматуванням. Так, наступний варіант субтитрів більше відповідає оригінальному задуму авторів картини:

Її діти –

БАСТАРДИ!

А вона...

просто...

повія!

У останній репліці Короля не вистачає пунктуаційного виділення для показу його фізичної слабкості й знесилення. В англійській версії через трикрапку передається його важке дихання і неміч. В українському субтитруванні фінальної репліки сцени *He can keep his tongue* було опущено згадування самого «язика»: *Хай залишить його собі*, але сенс не було втрачено. Використання частки «Хай» у адаптації висловлювання Деймона влучно розкриває його зверхність і токсичне, саркастичне милосердя.

Приклад 12

Оригінальні субтитри:

Final tribute.

To the health of my nephews:

Jace...

Luke

Each of them handsome, wise...

strong.

Come...

let us drain our cups to these three...

Strong boys.

I dare you to say that again.

Why? 'Twas only a compliment.

Do you not think yourself Strong?.

Українські субтитри:

Останній тост.

За здоров'я моїх племінників:

Джейса,

Люка і Джоффри.

Чорноволосих і статних...

Як батько.

Підніmemo кубки за синів свого

батька.

Скажи це ще раз.

А що? Це ж комплімент.

Соромишся свого батька?

Весь діалог доцільно розглянути у порівнянні із дублюванням. Так, в дублюванні ця сцена була адаптована наступним чином:

-Останній тост. Здоров'я моїх племінників. Джейсе, Люк і Джоффі. Таких красивих, мудрих, сильних.

Нужбо.

Перехилимо наші кубки за цих трьох сильних парубків.

-Скажи це знову.

-А що? Це просто комплімент. Чи ти не вважаєш себе сильним?»

Субтитри і дублювання українською мовою по-різному адаптували цю сцену. На жаль, і в субтитруванні, і в дубляжі було втрачено оригінальну гру слів, через неможливість її адекватного перекладу. Проблема цієї сцени та її складність полягає в промовистому прізвищі («сильний») Харвіна Стронга, чоловіка, якого вважають справжнім батьком синів Рейніри, що і робить хлопців бастардами. Для українською глядачів прізвище залишається прізвищем, а глибокий підтекст сцени, де Еймонд «невинно» називає синів Рейніри «Strong boys», зникає. У дубляжі цей акцент повністю відсутній: перекладачі використали слово «сильний» як опис хлопців. У версії субтитрування перекладачі намагалися зберегти натяк (через згадування батька хлопців), що вже немале досягнення, але тонкість і майстерність Еймондової образи була втрачена. Проте, через переклад репліки *Each of them handsome, wise... strong* шляхом *Чорноволосях і статних... Як батько* смисл усієї сцени став ідентичним оригіналу.

Приклад 13

Оригінальні субтитри:

*I was merely expressing how proud I am
of my family, Mother.*

*Mm, though it seems my nephews aren't
quite as proud of theirs.*

Українські субтитри:

*Я ж лише сказав,
як пишаюся своєю сім'єю, матінко.*

*М, хоча мої племінники
не надто пишаються своєю.*

В цьому випадку і англійська, і українська версії субтитрів графічно передають звук бормотіння.

Приклад 14

Оригінальні субтитри:

The ice... And fi--

It is true what he saw in the North.

The Prince That Was Promised.

I don't understand, Viserys

Українські субтитри:

Його сон... Пісня Льоду...

й полу...

Це правда те,

що він бачив на Півночі...

Обіцяний Принц...

Я не розумію, Візерисе.

The Prince.
Prince Aegon?
The unite the realm
against the cold...and the dark.
It is you.
You are the one.
You must do this.
You must do this.
-
I understand, my King.

Принц... -Принц Ейгон?
-
Об'єднати країну
проти холоду і темряви...
Це ти.
Ти єдина...
Ти мусиш це зробити.
Мусиш це зробити.
Чи-ш, чи-ш.
Так, я все зрозуміла.

На цьому прикладі діалогу Алісенти і Візеріса можна побачити дещо невдале субтитрування діалогу. Так, коли на екрані з'являється фраза «Принц... -Принц Ейгон?», Алісента ще не промовила свої слова, тож звукова доріжка і субтитри не збігаються. Фраза зникає раніше, ніж треба, і глядач, який може не мати звукового супроводу, не встигає обробити інформацію і зрозуміти кому належать ці слова. В даному випадку доцільним було б використати особливе форматування для кожного мовця, або ж текстове позначення, наприклад:

Візеріс: The Prince.

Алісента: Prince Aegon?

Якщо звернутися до цього фрагменту діалогу:

The unite the realm
against the cold...and the dark.
It is you.
You are the one.
You must do this.
You must do this.
-
I understand, my King.

Об'єднати країну
проти холоду і темряви...
Це ти.
Ти єдина...
Ти мусиш це зробити.
Мусиш це зробити.
Чи-ш, чи-ш.
Так, я все зрозуміла.

стає зрозуміло, що завдяки адаптації спеціалістів, глядач розуміє, що слова Візеріса «*Це ти. Ти єдина...Ти мусиш це зробити. Мусиш це зробити.*» адресовані саме його дружині, Алісенті. Однак це дискусійне питання, насправді у сцені немає чіткого визначення, кому саме були адресовані слова Візеріса. Так, йшлося про Обіцяного принца і те, що саме він об'єднає країну проти холоду і темряви. Виходячи з цього, можна уявити, що це мусить зробити Він – Обіцяний Принц, а не Алісента, адже в

англійській версії «через граматичні особливості мови неможливо чітко атрибутивувати адресата слів Короля *It is you. You are the one. You must do this. You must do this*, проте в українських субтитрах перекладачі словами *Ти єдина* переклали відповідальність на плечі Алісенти.

В останньому фрагменті цього діалогу

-	<i>Чи-ш, чи-ш.</i>
<i>I understand, my King.</i>	<i>Так, я все зрозуміла.</i>

в українських субтитрах перекладачі передали звуки заспокоювання Алісентою вмираючого Короля, хоча в англійській версії це було опущено.

Тож, спираючись на приклади 7, 13 та 14 можна зробити висновок, що українська версія більш детально адаптує додаткове звукове супроводження, тоді як англійська версія може повністю їх ігнорувати.

2.4 Субтитрування і дубляж : переваги і вади для українського споживача

Субтитрування та дубляж – це два основні методи локалізації відеоконтенту для української аудиторії, кожен з яких має свої переваги та недоліки. Обидва методи мають суттєвий вплив на сприйняття контенту, але важливо розуміти, що правильний вибір між ними залежить від типу матеріалу та вимог аудиторії [57].

Розберемо детальніше на прикладі серіалу «Дім Дракона», чому субтитрування може мати переваги перед дубляжем, а також які проблеми можуть виникнути при дублюванні.

Діаз-Сінтаз [28; 35] розуміє дубляж як творчий процес адаптації тексту / сценарію / вербалізованого повідомлення мовою оригіналу до сценарію / звукової доріжки мовою перекладу, де «адаптація» передбачає заміну звукової доріжки мовою оригіналу еквівалентом мовою перекладу. Процес дубляжу є складним і багатогранним завданням, яке вимагає високого рівня професіоналізму та уваги до деталей. Одним із основних викликів є необхідність збереження природності мовлення при адаптації тексту для іншої мови. Дубляж вимагає від акторів точної передачі емоції та інтонації оригінальних персонажів без втрати змісту і темпу мови.

Це особливо складно, коли оригінальна мова містить унікальні вирази або культурні відсилки, які не мають прямого аналогу в мові дубляжу. Перекладачі й актори часто повинні шукати компроміс між точним перекладом і забезпеченням природності для аудиторії, що може потребувати значних творчих рішень, інколи навіть заміни певних мовних одиниць або всіх діалогів, щоб мовлення звучало органічно.

Крім того, технічні обмеження також відіграють важливу роль у процесі дубляжу. Часова синхронізація є одним з основних аспектів, оскільки текст, перекладений для дубляжу, повинен вкластися в обмежений час, під який адаптована сцена. Інколи слова, вимовлені в оригінальній версії, можуть бути занадто довгими чи короткими для відповідного руху губ або моменту сцени, що вимагає від акторів ретельної роботи над синхронізацією.

Ще одним вагомим викликом стає необхідність збереження культурних аспектів оригіналу. Кожен фільм чи серіал має свою атмосферу, стиль і контекст, які важливо передати через дубляж. Якщо оригінальна робота має специфічний гумор, соціальну критику або культурні особливості, дубляж повинен адаптувати ці елементи так, щоб вони були зрозумілі та прийнятні для нової аудиторії, при цьому дух оригіналу повинен залишитися незмінним. Це вимагає глибоких знань як оригінальної культури, так і культурної специфіки цільової аудиторії.

Також процес дубляжу потребує ретельної координації між різними учасниками процесу: актори, режисери, звукооператори та перекладачі повинні працювати як єдина команда, щоб забезпечити високоякісну кінцеву продукцію. Кожен етап, від підбору голосів для персонажів до корекції голосової інтонації, має критичне значення для створення справжнього відчуття присутності в дубльованому контенті.

Субтитри дозволяють зберегти для глядача оригінальний голос акторів, що є надзвичайно важливим для створення правильної атмосфери. У Домі Дракона, наприклад, емоції персонажів передаються через інтонації та нюанси голосів акторів. Наприклад, голос Вісериса Таргарієна, що несе в собі відчуття внутрішнього конфлікту та болю, є частиною його образу, яку складно було б замінити іншим голосом у дубляжі. Субтитри дозволяють зберегти ці емоції, адже оригінальний голос

не змінюється. Невдалий кастінг при дубляжі може призвести до втрати емоційної складової, зашкодити загальній атмосфері фільму.

Субтитри також точніше передають оригінальні репліки, оскільки не мають таких часових обмежень, як дубляж, в якому доводиться скорочувати або переробляти репліки, щоб вони вклалися в обмежений час, необхідний для синхронізації з рухами губ персонажа. Це може призвести до втрати важливих для розуміння сюжету або персонажа деталей. [14]

В «Домі Дракона» субтитри також допомагають зберегти мовну автентичність. Оскільки багато персонажів у серіалі говорять на вигаданій валерійській мові або використовують слова і вирази на позначення специфічних понять, субтитри дозволяють передати ці елементи, не змінюючи їх під впливом дубляжу [36].

Дубляж має як свої переваги, так і містить низку важливих недоліків, що впливають на кінцеве сприйняття медіаконтенту. Основною перевагою дубляжу є те, що він дозволяє адаптувати контент для максимально широкої аудиторії, включно з тими, хто не володіє мовою оригіналу чи не хоче читати субтитри. Також дубляж користується популярністю серед тих, хто має обмежений час чи труднощі з читанням (наприклад, дітей або людей з порушеннями зору). Для дошкільників і молодших школярів він може бути єдиним способом повноцінно сприймати контент, оскільки вони не здатні (швидко) читати субтитри. Дубляж позитивно впливає на загальне враження від фільму, адже глядач не повинен постійно переключати увагу між екраном і субтитрами, що робить перегляд більш зручним і менш відволікаючим.

Ще одна важлива перевага дубляжу полягає в можливості адаптації контенту до культурних і мовних особливостей певної аудиторії. Перекладачі можуть замінювати специфічні лексичні одиниці (жаргонізми, діалектизми, терміни) чи культурні посилання на більш знайомі й зрозумілі для місцевої аудиторії, що допомагає зберегти смисл (а іноді й гумор) оригіналу. Деякі глядачі надають перевагу дубляжу, тому що таким чином отримують цілісну картину та ефект занурення, адже вдалий дубляж може додати глибини образам, покращити сприйняття персонажів, яскравіше передати емоційні відтінки через голоси акторів дубляжу, що досить важливо, тому що художній фільм – це витвір мистецтва.

Проте дубляж має й низку суттєвих недоліків. Найбільшим із них є обмеження в точності перекладу. Оскільки репліки часто мають бути адаптовані до часу і синхронізовані з рухами губ персонажів, інколи виникає необхідність скорочувати чи переробляти тексти, що призводить до втрати важливих критичних для розуміння сюжету або персонажа нюансів або деталей. Іноді дубляж може так спростити або змінити сенс оригінальних реплік, що втрачаються важливі відтінки чи кульмінаційні моменти. Наприклад, довгі, глибокі діалоги можуть бути значно скорочені, що позбавляє їх політичного або соціального контексту, важливого для розуміння ситуації.

Додатково варто згадати, що дубляж потребує більше часу та фінансових ресурсів на виробництво. Для кожної мови та регіону потрібно записувати окремі голоси, що вимагає залучення акторів, звукорежисерів і спеціалістів для синхронізації, а також часу на адаптацію тексту під кожну культуру, що здорожує виробництво, і робить дубляж більш трудомістким процесом порівняно з субтитруванням. Через це дубляж може бути недоступний для певних ринків, зокрема для менш популярних мов чи країн із обмеженими фінансовими ресурсами [57].

Нарешті, хоча дубляж і робить перегляд зручнішим, він може істотно вплинути на сприйняття оригіналу. Спроби акторів дубляжу передати емоції голосом можуть не відповідати інтонаціям або тембру оригінальних акторів. Дубляж є, скоріше, інтерпретацією, а не перекладеним оригінальним твором, тому деякі глядачі можуть відчувати, що емоційне наповнення сцени змінене, а це може призвести до розчарування загальною атмосферою.

Таким чином, хоча дубляж має важливі переваги, зокрема у забезпеченні доступності контенту для різних аудиторій і зручності перегляду, він також не позбавлений суттєвих недоліків, пов'язаних з точністю перекладу, спотворенням оригінальних емоцій і стилю, а також високими витратами на виробництво [57].

Не всім українським глядачам сподобалося дублювання серіалу «Дім Дракона». Деякі глядачі зазначали, що окремі голоси не зовсім підходять персонажам або не відображають їхнього внутрішнього стану. Критики відмічали, що голоси деяких

героїв (наприклад, Деймона Таргарієна), не передають тієї глибини та драматизму, які були в оригінальному виконанні.

Звісно, кожен метод має свої плюси і мінуси, і найкраще поєднувати субтитри з дубляжем, щоб кожен глядач міг вибрати найбільш комфортний для себе варіант. Субтитри допомагають збереженню автентичності, точності передачі змісту та емоцій, в той час як дубляж здатен справити цілісне враження і є комфортнішим для сприйняття.

2.5 Пропозиції щодо покращення якості україномовного субтитрування

Покращення якості субтитрування для українського ринку є важливим завданням для забезпечення доступності, точності перекладу та культурної релевантності відеоконтенту. Українська аудиторія має зростаючий попит на локалізовані фільми, серіали та телешоу, і цей процес потребує комплексного підходу. Перш за все, важливо підвищувати кваліфікацію перекладачів і локалізаторів через спеціалізовані навчальні програми, тренінги та майстер-класи. Це дозволить фахівцям краще розуміти не лише мовні аспекти, а й особливості роботи з аудіовізуальними текстами, включаючи технічні та культурні нюанси.

Ще одним кроком є вдосконалення технічних стандартів субтитрування. Встановлення чітких вимог до довжини тексту, шрифтів, синхронізації субтитрів із діалогами, а також використання кольорів і стилів оформлення забезпечить комфорт для глядачів. Це мінімізує технічні помилки і покращує загальну якість відеоконтенту. Технології також відіграють ключову роль у цьому процесі. Використання штучного інтелекту та машинного перекладу здатне прискорити створення субтитрів і знизити витрати. Проте, через неможливість таких технологій повністю враховувати культурні й емоційні аспекти тексту, їх слід доповнювати професійним редагуванням і коректурою.

Залучення носіїв мови в якості експертів до локалізації повинно стати невіддільною частиною створення якісного перекладу. Вони краще розуміють контекст, соціокультурні особливості та локальні вирази, що дозволить зробити текст

природнішим і точнішим. Це особливо важливо для контенту, насиченого місцевими реаліями, гумором або складними термінами. Локалізація також потребує культурної адаптації, особливо для шоу чи фільмів із багатими соціокультурними відсилками. Перекладачі мають дотримуватися балансу між точністю перекладу та адаптацією до реалій українського контексту, щоб забезпечити природність сприйняття.

Загальна якість субтитрів також залежить від дубляжу та озвучення. Емоційна насиченість і точність передачі діалогів у дубляжі повинні гармонійно поєднуватися із субтитрами. Низька якість озвучення може створити дисонанс із текстом субтитрів і знизити загальне враження від перегляду. У цьому контексті активна співпраця між студіями локалізації та стрімінговими платформами стає критично важливою. Netflix, Amazon Prime, Disney+ та інші сервіси мають забезпечувати високоякісний локалізований контент, включно з дубляжем і субтитрами. Така співпраця дозволить своєчасно постачати якісний контент і задовольняти потреби глядачів.

Для оцінки якості субтитрів важливо проводити тестування серед реальних користувачів. Це дозволить визначити, чи зручний формат, чи легко читається текст, а також чи передає він зміст оригіналу.

Інклюзивність є ще одним аспектом, який слід враховувати. Для людей із вадами слуху субтитри повинні містити не лише діалоги, але й опис звукових ефектів та музики, що зробить контент доступним для ширшої аудиторії. Зараз на локальних стрімінгових платформах України, на жаль, досить складно знайти SDH субтитри, особливо українською мовою.

Важливим чинником є підтримка з боку держави. Законодавчі ініціативи, спрямовані на розвиток ринку субтитрування та дубляжу, можуть включати більшу фінансову підтримку україномовних версій контенту, державні гранти для локалізаційних студій і чіткі вимоги щодо використання української мови на платформах. Відкриття спеціалізованих профільних курсів, пов'язаних із майстерністю субтитрування та озвучування іноземного та локального відеоконтенту, для дітей і підлітків може допомогти не тільки підняти українське кіновиробництво на новий рівень, а й сприяти поширенню використання української мови серед дітей і молоді.

Підсумковуючи: покращення якості субтитрування для українського ринку залежить від комплексного підходу, що охоплює професіоналізм локалізаторів, використання новітніх технологій, культурну адаптацію, співпрацю з платформами та підтримку держави. Це дозволить створювати локалізований контент, який задовольнить вимоги українських глядачів і зробить його доступним для широкої аудиторії.

2.6 Виклики та перспективи розвитку локалізації відеоконтенту в Україні

Локалізація відеоконтенту в Україні є важливою складовою культурної та медійної трансформації в умовах глобалізації. Останнім часом спостерігається значний прогрес у галузі локалізації кінофільмів, серіалів та іншого медіаконтенту, що сприяє розвитку україномовного контенту на міжнародних платформах. Популярність стрімінгових сервісів, зростаючий інтерес до місцевої кіноіндустрії та підвищення культурної свідомості українців стали факторами, що сприяють розвитку локалізації. Водночас цей процес стикається з низкою викликів, які варто розглянути для розуміння перспектив розвитку локалізації відеоконтенту в Україні.

До 2006 року 99% фільмів у кіно показували російською, наразі 92% усієї кінопродукції виходять українською мовою, і сьогодні глядач сприймає українську озвучку фільмів вже як природній стан речей.

Одним із основних сучасних викликів є необхідність адаптації контенту для української аудиторії з урахуванням культурних особливостей і національних традицій. Кінофільм – це насамперед художній твір, тому при перекладі важливо відтворити кожний його елемент, зокрема мовну характеристику персонажів, яка є істотним складником кінематографічного й художнього образу. Як показує практика, найбільші складнощі під час перекладу фільмів пов'язані з передачею таких лексичних одиниць, як реалії, фразеологізми, іншомовні вкраплення, гра слів і аббревіатури. Додатковими труднощами перекладу сучасного кіно є передача вульгаризмів, нецензурної й табуованої лексики. Важливо пам'ятати, що перекладач має справу з розмовною мовою, тобто з проявами мовної свідомості того чи іншого

народу. Стилістична й емоційна оцінка цієї лексики не збігається в англійській і українській мовах. Вирази, які в українській мові сприймаються як ненормативні, в англійській мові розцінюються як знижений розмовний реєстр, і їх внутрішня форма стерта [10]. Перекладачам часто доводиться передавати зміст оригінального матеріалу таким чином, щоб він не втрачав свою глибину та емоційну насиченість, при цьому залишаючись природним для глядачів. Враховуючи значні культурні відмінності між різними країнами, перед локалізаторами постає завдання адаптувати жарти, фрази, політичні чи соціальні відсилки, які можуть не мати прямого еквівалента в українській культурі. Важливим аспектом є передача емоцій, характеру персонажів та атмосфери оригінального контенту, що вимагає творчого підходу до перекладу. Це особливо важливо у фільмах чи серіалах з вигаданими світами або складними мовними конструкціями, як, наприклад, у серіалі «Дім Дракона», де присутні вигадані мови та культурні відсилки, що вимагають значних зусиль для правильного перекладу.

Технічні параметри – постійний фактор виклику для локалізаторів. Тривалість субтитрів, їх синхронізація з діалогами, а також кількість тексту на екрані накладають обмеження на можливості передачі всіх нюансів оригінального тексту [36; 54]. Перекладачі повинні забезпечити точність і зберегти природність мови, водночас дотримуючись технічних вимог стрімінгових платформ, що підвищує вимоги до професіоналізму локалізаторів.

Крім того, важливим аспектом є брак кваліфікованих кадрів у галузі локалізації. В Україні поки що існує дефіцит досвідчених перекладачів та акторів дубляжу, які здатні справитися з тонкими нюансами оригінального матеріалу та передати його в україномовному контексті. Відсутність достатньої кількості професіоналів може призвести до недосконалих перекладів або дубляжу, що погіршує загальне враження від перегляду контенту. Щоб забезпечити високу якість локалізації, важливо не лише підвищувати рівень професіоналізму, але й розвивати інфраструктуру та технології у цій галузі.

Політичні та соціальні аспекти також суттєво впливають на локалізацію. В умовах війни та політичної нестабільності в Україні важливо, щоб локалізований

контент не лише відповідав інтересам національної аудиторії, але й враховував чутливі питання, пов'язані з національною ідентичністю та політичною ситуацією. Це може призвести до необхідності цензурування або адаптації певних моментів контенту, аби уникнути порушень моральних або політичних норм. Проте одночасно важливо зберегти автентичність оригіналу та відповідати культурним особливостям аудиторії.

Застосування новітніх технологій, таких як штучний інтелект і нейронні мережі, також відкриває нові горизонти для локалізації. Автоматизація процесів перекладу та синхронізації субтитрів дозволить знизити витрати часу та підвищити точність перекладу, що в результаті дасть можливість створювати більш якісні локалізовані версії контенту. Це дозволить не тільки прискорити процес адаптації, але й зробить контент доступним для ширшої аудиторії.

Державна підтримка, зокрема фінансова може допомогти у створенні україномовного контенту та його популяризації. Вже існуючі законодавчі ініціативи щодо підтримки української мови та культурних проектів створюють додаткові можливості для розвитку локалізації. Це дозволяє зберігати і розвивати національну ідентичність, одночасно інтегруючи Україну в глобальний культурний простір. Хоча деякі впровадження вимагають активної громадської дискусії, як зареєстрований 28.06.2023 у Верховній Раді України «Проект закону про застосування англійської мови в Україні» (№9432 від 28.06.2023), в якому зазначається, що *«іноземні фільми, мовою оригіналу яких є англійська мова, демонструються у кінотеатрах мовою оригіналу із субтитруванням державною мовою»*. На жаль, за умови набуття чинності такий закон може значно знизити популяризацію української мови серед українців та іншомовних культур.

Однак, попри всі складності локалізація відеоконтенту в Україні має значний потенціал для розвитку. Поруч із існуючими викликами, такими як культурні, мовні та технічні бар'єри, налічуються численні перспективи для удосконалення локалізації. Зі збільшенням попиту на україномовний контент, розвитком технологій та посиленням державної підтримки, локалізація в Україні стане важливою складовою

частиною розвитку медіаіндустрії і сприятиме зміцненню культурної ідентичності країни на міжнародному рівні.

Висновки до розділу 2

Другий розділ дипломної роботи досліджує субтитрування як метод локалізації, зупиняючись детально на його особливостях у процесі адаптації медіа-контенту для різних мовних і культурних аудиторій.

Субтитрування, що виникло у вигляді інтертитрів в епоху німого кіно для пояснення діалогів і сюжетних поворотів, розвинулося протягом ХХ століття до важливого інструменту перекладу й адаптації кінематографічних творів для міжнародної аудиторії.

Сучасне субтитрування містить не просто переклад діалогів, а й культурну адаптацію контенту, з урахуванням всіх його особливостей. Це вимагає від перекладачів не тільки високих лінгвістичних навичок, а й уміння передати тонкощі гумору, гри слів, емоційної складової, стилістичних деталей, щоб суть і атмосфера оригінального твору не втрачалися. Важливою для субтитрування є також здатність перекладача адаптувати зміст так, щоб він став зрозумілим цільовій аудиторії, при цьому культурну достовірність зберіглася [12; 13]. Субтитрування серіалу «Дім Дракона» зроблено саме на таких засадах, коли кожна лексична одиниця або конструкція підбрані так, щоб максимізувати емоційне сприйняття і забезпечити правильну інтерпретацію сюжету.

Важливою темою, піднятою в розділі, є порівняння субтитрування і дубляжу, двох найбільш поширених методів локалізації. Обидва методи мають свої переваги і недоліки, звернення до них визначається безпосередньо самім контентом. Дубляж дозволяє забезпечити повне занурення глядача у фільм, оскільки всі діалоги ведуться рідною мовою, зберігається природність звучання персонажів, враження від фільму носить цілісний характер. Дубляжу віддають перевагу глядачі, які не мають бажання читати субтитри, або ті, хто не володіє мовою оригіналу.

Проте, дубляж має й певні недоліки. По-перше, він потребує більше ресурсів: більший бюджет, більше часу на запис і редагування. Крім того, через невдалий кастінг дубляжу може зазнати втрат загальна атмосфера фільму або образи певних персонажів, через необхідність синхронізації перекладеного тексту з рухами губ акторів на екрані може загубитися частина специфіки оригінального матеріалу.

Також для багатьох глядачів, особливо тих, хто звик до оригінальної версії, дубляж може здаватися не достатньо автентичним, в той час як субтитри дозволяють зберегти першоджерело, що сприяє більшій гнучкості у передачі мовних і соціокультурних нюансів [22].

Субтитрування має й інші важливі переваги: по-перше, воно значно дешевше в реалізації порівняно з дубляжем. По-друге, субтитри можуть бути доступні для ширшої аудиторії, в тому числі для людей з порушеннями слуху або тих, хто вивчає іноземні мови. Тобто субтитрування є універсальним методом, який підходить для випадків, коли потрібно зберегти доступність для різних категорій глядачів і заощадити кошти на локалізації.

Для українських глядачів субтитрування завдяки своїй доступності, меншій витратності та здатності зберігати автентичність є ефективним способом локалізації, особливо в умовах сучасного медіасередовища, де вимоги до доступності та швидкості перекладу постійно зростають [7].

Адаптацію й субтитрування серіалу «Дім Дракона» українською мовою можна вважати вдалим досвідом, який відповідає основним вимогам до цього типу передачі іншомовного контенту. Це обумовлено кількома ключовими факторами, які забезпечили позитивне сприйняття серіалу українською аудиторією.

По-перше, адаптація успішно передає всі особливості вигаданого світу Вестеросу. Перекладачі зберегли послідовність перекладу ключових понять та оказіоналізмів Дж. Мартіна. Це дозволило зберегти зв'язок із попередньою «Грою престолів» і забезпечило глядачам легкість орієнтації у світі серіалу.

По-друге, при адаптації у субтитрах збережена стилістична поліфонія мовлення персонажів: присутні і піднесені промови членів королівської сім'ї, і грубі висловлювання солдатів, і невимушені діалоги простолюду. Завдяки цій різниці в мовленні в залежності від статусу, характерів, віку героїв сприймаються природно і легко відрізняються один від одного.

Збереження фольклорної стилістики та міфологічної атмосфери також стало важливим завданням для перекладачів, адже «Дім Дракона» насичений згадками про вигадані релігії, драконів і легенди Вестеросу. Вдалий переклад авторських

неологізмів дозволив зберегти автентичну атмосферу світу серіалу, передати його середньовічний стиль і допомогти глядачам повноцінно зануритися в сюжет.

За останні роки локалізація відеоконтенту в Україні значно еволюціонувала, що пов'язано як із зростанням попиту на якісний контент українською мовою, так і з політичними й соціокультурними змінами, які стимулювали розширення використання української мови в аудіовізуальній сфері. Аналіз сучасних тенденцій у сфері кіноіндустрії показав, що українські локалізатори дедалі частіше орієнтуються на креативну адаптацію контенту з урахуванням культурного контексту, реалій і ментальних особливостей аудиторії. Вдало адаптовані фільми та серіали, зокрема ті, що містять гумористичні або попкультурні елементи, сприяють популяризації якісного українського продукту серед масового глядача. Однак поряд із досягненнями залишається низка проблем, пов'язаних із технічними й творчими аспектами локалізації.

Одним із ключових викликів є недостатня кількість фахівців, які володіють специфікою перекладу аудіовізуального контенту. Умови сучасного ринку вимагають високої швидкості виконання замовлень, що нерідко позначається на якості роботи, особливо у випадках, коли необхідно адаптувати складний контент із багат шаровим гумором або культурними відсилками. Крім того, викликом залишається дотримання стандартів субтитрування, таких як обмеження на кількість символів у рядку, тривалість демонстрації субтитрів на екрані та відповідність часу озвучення.

Перспективи розвитку локалізації в Україні значною мірою пов'язані з подальшим зміцненням національної ідентичності, що стимулює попит на контент українською мовою. Зростання популярності стрімінгових платформ відкриває нові можливості для розширення локалізації відеоконтенту. Крім того, інвестиції в навчання фахівців, створення спеціалізованих програм із аудіовізуального перекладу та підтримка локалізаційних студій можуть суттєво покращити якість і конкурентоспроможність українського продукту.

Пропозиції щодо покращення субтитрування включають запровадження чітких стандартів і рекомендацій, які відповідатимуть міжнародним вимогам і враховуватимуть специфіку української мови. Розробка гнучких програмного

забезпечення та інструментів для перекладачів також допоможе оптимізувати процес субтитрування та підвищити його якість. Варто також сприяти популяризації субтитрування як способу споживання контенту, зокрема через акцент на його перевагах для вивчення мов і доступності для людей із порушеннями слуху.

Таким чином, локалізація відеоконтенту для української аудиторії перебуває на стадії активного розвитку, долаючи численні виклики. Її успішне майбутнє залежить від злагодженого співробітництва перекладачів, студій дубляжу, платформ-розповсюджувачів і державної підтримки. Актуальні ініціативи та інвестиції в якість і креативність української локалізації сприятимуть створенню конкурентного продукту, здатного задовольнити вимоги сучасного українського глядача та зайняти гідне місце на міжнародному ринку.

ВИСНОВКИ

Робота висвітлює ключові аспекти локалізації та адаптації відеоконтенту для широкої української аудиторії, від теоретичних засад до практичних рекомендацій, і охоплює два розділи, кожен із яких робить внесок у всебічне розуміння теми.

У першому розділі було розглянуто основи локалізації та адаптації, починаючи з їхніх визначень і історичного розвитку. Локалізація та адаптація, як форми перекладу, виявилися надзвичайно важливими для перенесення культурного та мовного контексту на іншу аудиторію. Дослідження продемонструвало, що успішність локалізації залежить від здатності перекладачів не лише точно передавати зміст, а й врахувати культурні особливості та мовні нюанси цільової аудиторії. Особливо важливою виявилася адаптація гумору, сленгу та ідіом, які часто втрачають свою ефективність при дослівному перекладі. На прикладі серії фільмів про Гаррі Поттера було продемонстровано, як увага до деталей та вміння адаптувати матеріал сприяють успіху локалізації. Водночас, аналіз неуспішних проєктів показав, що недостатнє врахування культурних відмінностей може негативно впливати на сприйняття глядачами.

Другий розділ був зосереджений на субтитруванні як методі локалізації. Було визначено основні принципи та підходи до субтитрування, які дозволяють зберегти суть і атмосферу оригінального контенту, водночас забезпечуючи його доступність для іншомовної аудиторії. Особливий акцент було зроблено на аналізі субтитрування серіалу «Дім Дракона», яке було позитивно сприйняте українськими глядачами. Дослідження виявило, що успішне субтитрування досягається через точність перекладу, відповідність часу реплік і збереження художньої цінності тексту. В розділі були проаналізовані переваги та недоліки субтитрування і дубляжу для глядачів. Виявлено, що субтитри забезпечують автентичність і доступність контенту, тоді як дубляж сприяє кращому зануренню в сюжет, однак є більш дорогим і потребує значних ресурсів.

Також в роботі було розглянуто сучасні тенденції локалізації відеоконтенту для української аудиторії, виклики, які стоять перед галуззю, та пропозиції щодо її вдосконалення. Було виявлено, що попит на якісний україномовний контент постійно зростає, що стимулює розвиток локалізаційної індустрії. Однак основними проблемами залишаються нестача фахівців, недостатнє фінансування та відсутність єдиних стандартів якості. Перспективи розвитку галузі тісно пов'язані з розширенням стрімінгових платформ і міжнародною співпрацею. Рекомендації щодо покращення якості субтитрування охоплюють створення чітких стандартів, інвестування в навчання перекладачів і розвиток сучасного програмного забезпечення.

Дослідження підкреслило значущість локалізації та адаптації для збереження культурної ідентичності та підвищення конкурентоспроможності українського ринку медіаконтенту. Ефективна локалізація не лише забезпечує доступність контенту, а й сприяє його популяризації серед широкої аудиторії. Реалізація запропонованих у роботі рекомендацій може стати основою для подальшого вдосконалення галузі та задоволення потреб сучасного українського глядача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідасюк Н. В., Кучман І. М. Синхронний аудіовізуальний переклад: виклики професії. *Ученые записки таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации* : [науч. журн.]. Сімферополь: ТНУ ім. Вернадського, 2012. Т. 25 (64), № 4, ч. 1. С. 48–52.
2. Вплив перекладу кінофільмів на свідомість глядача. – Режим доступу: <https://glebov.com.ua/vplyv-kinoperekladu-na-svidomist.html> (дата звернення: 14.11.2024).
3. Готто П. С. Адаптація мовних, культурних, соціальних і інших відмінностей в процесі локалізації кінофільмів. Наука в епоху соціокультурних змін: реалії, перспективи та цифрові трансформації: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених, м. Дніпро, 25 жовтня 2024 р. С. 51-56.
4. Дарда С. Екранізація як форма безпосередньої взаємодії кіно та літератури. Національний університет «Острозька академія». Науковий блог. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/ekranizatsiya-yak-forma-bezposerednojivzajemodiji-kino-ta-literatury/> (дата звернення: 25.11.2024).
5. Дубініна О. Екранізація літературного твору як предмет компаративного дослідження. *Порівняльне літературознавство: Слово і час*. 2016. № 2. С. 40-53.
6. Єлісеєва С. В. Особливості субтитрування як напряму перекладацької діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. №32, т. 2. С. 158–160.
7. Конкульовський В., Возник Н. Субтитрування як один із видів аудіовізуального перекладу. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. Випуск 187. С. 634–639. – Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1247101.pdf> (дата звернення: 25.11.2024).
8. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: [навч. посіб.]. Вінниця : Нова

- Книга, 2008. 515 с.
9. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Вип. № 9. С. 70–74.
  10. Кузьмичев С. Переклад кінофільмів як окремий вид перекладів. *Вісник МГЛУ*. 2012. № 9. С. 140–150.
  11. Литвин І. М. Актуальні питання аудіовізуального перекладу: проблема типології. *Вісник гуманітарного наукового товариства*. 2020. Т. 20. С. 228–232.
  12. Лук'янова Г. Жанрово-стилістичні особливості перекладу субтитрів (на матеріалі англійських художніх фільмів). *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4, № 2. С. 50–55.
  13. Лук'янова Т. Г. Практичні проблеми кіноперекладу: субтитрування. Переклад у наукових дослідженнях представників харківської школи: монографія/за ред. Л.М. Черноватого, О.А. Кальниченка, О.В. Ребрія. Вінниця: Нова книга, 2013. С. 276–293.
  14. Малкович Т. І. Індивідуальна специфіка субтитрування кінофільмів на різноманітних українських кінофестивалях. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2015. Вип. 27. С. 495–502.
  15. Міщенко А. Локалізація та інтернаціоналізація перекладу у контексті міжкультурної комунікації. *Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. С. 151–157.
  16. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 43, том 5г.
  17. Некряч Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів : навчальний посібник для студентів перекладацьких факультетів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2008. 200 с.
  18. Пислару К. В. Особливості субтитрування як виду кіноперекладу (на матеріалі американського телесеріалу „The Morning Show”) : дипломна робота на

- здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 035 «Філологія». ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2022. 106 с.
- 19.Полякова О. В. Дублювання як вид кіноперекладу. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. 2013. Вип. 116 С. 338-341.
  - 20.Проблеми адекватності перекладу англomовного гумору українською мовою – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/problemu-adekvatnosti-perekladu-anh/>. (дата звернення: 27.11.2024).
  - 21.Радецька С. В. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки. *Філологічні науки*. 2016. Кн. 2. С . 81-84.
  - 22.Шубенко Н. О. Аудіовізуальний медіатекст: специфіка, структура, властивості. *Культура і Сучасність: [альманах]*. 2012. № 1. С. 145–149.
  - 23.Шукало І. М. Специфіка перекладу комічного у кінодискурсі. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. Серія : Філологічні науки. 2013. Кн. 3. С. 171-173.
  - 24.Шульженко Ю. Лінгвокультурний та соціолінгвістичний компонент як проблема перекладу кінотексту. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2017. № 26. Т.2 С . 125-128.
  - 25.A'Sullivan C. Translating Popular Film. 2011. Pp.102-106.
  - 26.Anderman G., Diaz-Cintas G., Anderman, J. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. 2009. Pp. 21-32.
  - 27.Bourdieu P. Language and Symbolic Power. Cambridge: Harvard University Press, 1991. Pp. 163-168.
  - 28.Bucaria C. The Perception of Humour in Dubbing vs Subtitling. *ESP Across Cultures*. № 2, 2005. Pp. 34-39.
  - 29.Chaume F. Film Studies and Translation Studies. Two Disciplines at Stake in Audiovisual Translation. *Meta* 49: 1, 2004 Pp. 12-24.
  - 30.Chaume F. The turn of audiovisual translation. New audiences and new technologies. *Translation Spaces* 32, 2013. Pp. 107-125.
  - 31.Ciara D. Issues in Audiovisual Translation. – Режим доступу:

- https://www.academia.edu/32927855/9_ISSUES_IN_AUDIOVISUAL_TRANSLATION_DELIA_CHIARO (дата звернення: 25.11.2024).
32. Danan M. Dubbing as an Expression of Nationalism. *Meta*. 1991. № 4. Pp. 606–614.
33. Depollo A. *The History of Subtitles*. Bromberg & Associates, 2017. – Режим доступу: <https://www.brombergtranslations.com/history-of-subtitles/> (дата звернення: 28.11.2024).
34. Díaz-Cintas J. Dubbing or subtitling: The eternal dilemma. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*. Volume 7. 1999. Pp. 31–40.
35. Díaz Cintas J., Remael A. *Audiovisual Translation: Subtitling*. London: Routledge, 2014. Pp. 8-29.
36. Díaz Cintas J., Remael A. *Subtitling: Concepts and Practices*. London: Routledge. 2020. Pp. 173-220.
37. Dunne K. J. *Perspectives on Localization*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2006. Pp.193-200.
38. Dwyer T. *Speaking in Subtitles: Revaluing Screen Translation*. Edinburg: University Press, 2017. Pp.38-45.
39. Esselink B. *A Practical Guide to Localization*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2000. Pp. 477-481.
40. Franco E., Matamala A., Orero P. *Subtitling: an Overview*. Peter Lang, Bern, Switzerland. 2010. Pp.111-119.
41. Gambier Y. *Translation Studies, Audiovisual Translation and Reception*. Reception Studies and Audiovisual Translation. Amsterdam: John Benjamins, 2018, 141. Pp. 43-51.
42. Gambier Y. Introduction: screen transadaptation: perception and reception. *Translator*. No 9, 2003, Pp. 171–189.
43. Gamedev DOU. Що ви думаєте про дієвидло? – Режим доступу: <https://gamedev.dou.ua/forums/topic/43008/> (дата звернення: 23.11.2024).
44. Gilbert Chee Fun Fong, Kenneth K. L. *Au Dubbing and Subtitling in a World Context*. Chinese University Press. Hong Kong: Chinese University Press, 2009. Pp. 63-80.

45. Helman A. *Przedmiot i metody filmoznawstwa*. A. Helman. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie, 1985. Pp. 166-169
46. *Introduction to Translation and Interpreting Studies*. Wiley-Blackwell. 2022. Pp. 216-221.
47. Jiménez-Crespo M. *Localization in Translation*. 1st Edition. 2024. Pp. 27-33
48. Luyken G.-M. *Overcoming Linguistic Barriers in Television. Dubbing and Subtitling for the European Audience*. Manchester: *The European Institute for the Media*, 1991. Pp. 86-94.
49. McFarlane B. *Novel to Film*. Oxford: Clarendon Press, 1996. Pp. 147-149.
50. Media Consulting Group (2007). *Study on Dubbing and Subtitling Needs and Practices in the European Audiovisual Industry: Executive Summary*, Paris/Peacefulfish, London. – Режим доступу: [https://www.lt-innovate.org/sites/default/files/documents/1342-Study%20on%20dubbing%20and%20subtitling%20needs%20and%20practices%20in%20the%20European%20audiovisual%20industry%20\(2008\).pdf](https://www.lt-innovate.org/sites/default/files/documents/1342-Study%20on%20dubbing%20and%20subtitling%20needs%20and%20practices%20in%20the%20European%20audiovisual%20industry%20(2008).pdf) (дата звернення: 29.10.2024)
51. Nagari B. *Music as Image: Analytical Psychology and Music in Film*. New York: *Routledge*, 2016. Pp. 26-74.
52. Netflix Style Guide General Requirements. – Режим доступу: <https://partnerhelp.netflixstudios.com/hc/en-us/articles/215758617-Timed-Text> (дата звернення: 28.11.2024)
53. Netflix Timed Text Style Guide Subtitle Timing Guidelines. – Режим доступу: <https://partnerhelp.netflixstudios.com/hc/en-us/articles/360051554394-Timed-Text-Style-Guide-Subtitle-Timing-Guidelines> (дата звернення: 28.11.2024)
54. O'Hagan M., Mangiron C. *Game Localization: Translating for the Global Digital Entertainment Industry*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2013. Pp. 13.
55. Panek M. *Subtitling Humor: The Analysis of Selected Translation Techniques in Subtitling Elements Containing Humor*. 2010. Pp. 10-19.

56. Perez-Gonzalez L. *Audiovisual Translation: Theories, Methods and Issues*. London: Routledge, 2014. Pp. 90-98.
57. Пым А. *The Moving Text: Localization, Translation, and Distribution*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2004. 220 P.
58. RapidTranslate Переклад vs локалізація: Визначення відмінностей. – Режим доступу: <https://www.rapidtranslate.org/uk/resources/translation-vs-localization>. (дата звернення: 22.10.2024)
59. Sonix What are SDH Subtitles and what are their benefits? – Режим доступу: <https://sonix.ai/sdh-subtitles>. (дата звернення: 22.10.2024)
60. Szarkowska A., Jankowska A. *Introducing Audiovisual Translation*, 2024. Pp. 19.
61. Triple. Everything you didn't know about subtitling. – Режим доступу: <https://triple8.tv/en/blog/everything-you-did-not-know-about-subtitles#:~:text=The%20origins%20of%20subtitling%20are,subtitling%20was%20added%20to%20footage> (дата звернення: 22.10.2024)
62. Venuti L. *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. London and New York: Routledge, 1998. Pp. 118-124.
63. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge, 1995. Pp. 14-39.
64. Wildblood A. A Subtitle is Not a Translation: a day in the life of a subtitler. *Language International*. № 2 (14), 2002. Pp. 40-43.
65. Zabalbeascoa P. The Nature of the Audiovisual Text and Its Parameters. – Режим доступу: https://www.academia.edu/7108170/The_Nature_of_the_Audiovisual_Text_and_its_Parameters (дата звернення: 28.10.2024)